

၁၄

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေး

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်၍ အများက စိုးရိမ်ပူပန်တတ်လာကြသည်မှာ မကြာလှသေးပါ။ အစောဆုံးအနေဖြင့် ၁၈၀၀ ခုနှစ်များ နှောင်းပိုင်းကပင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးအား လူသားတို့က ပူပန်တတ်လာကြသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးလှုပ်ရှားမှုများ ကမ္ဘာနှင့်အမျှ ပေါ်ပေါက်လာသည်မှာမူ ၁၉၆၀ ကျော် ၁၉၇၀ ကျော်လာလများရောက်မှသာ ဖြစ်သည်။

၁၄.၁ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးကို မိတ်ဆက်ခြင်း

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေး
လှုပ်ရှားမှု
၁၉၇၀ ကျော်နှစ်များတွင်
ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော
နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများဖြစ်ကြပြီး
ဂေဟစနစ် အခြေမပျက်
ကျန်းမာရေးကောင်းမွန်နေစေရန်၊
လူသားတို့ကြောင့်
သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ်
အန္တရာယ်မကျရောက်စေရန်
ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။
ထိုလှုပ်ရှားမှုများသည်
ယခုအခါတွင် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားသို့
ကျယ်ပြန့်စေရန်ရှိလာခဲ့ပြီး
အစိမ်းရောင်ပါတီများ အသွင်ဖြင့်
နိုင်ငံရေးဝါဒလောက
အတွင်းလည်းကောင်း၊
သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေး
ဆောင်ရွက်ကြသော NGO များ
အနေဖြင့်လည်းကောင်း၊
တောင်းဆိုသော်လည်းကောင်း
လူထုလှုပ်ရှားမှုအသွင်အဖြစ်
လည်းကောင်း ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့်
ရပ်တည်လာကြသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်၍ အများက စိုးရိမ်ပူပန်တတ်လာကြသည်မှာ မကြာလှသေးပါ။ အစောဆုံးအနေဖြင့် ၁၈၀၀ ခုနှစ်များ နှောင်းပိုင်းကပင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးအား လူသားတို့က ပူပန်တတ်လာကြသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးလှုပ်ရှားမှုများ ကမ္ဘာနှင့်ချီ ပေါ်ပေါက်လာသည်မှာမူ ၁၉၆၀ ကျော် ၁၉၇၀ ကျော်လာလများ ရောက်မှသာဖြစ်သည်။ လူသားတို့ အသက်ရှင်နေထိုင်ရန် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် မှီခိုကြရသည်။ သို့သော် မကြာသေးခင် ကာလတစ်ရပ်အထိ မိမိ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် သက်ရောက်မှုများ ညစ်ညမ်းစေမှုမှာ ထာဝရတည်မည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များအသွင် ဖြစ်လာနိုင်သည်ကို လူသားတို့က သဘောမပေါက်ခဲ့ကြပါ။ ဂျပန်တွင် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည့် မိနာမာတာ မာကျူရီအဆိပ်ယိုစိမ့်မှု၊ အမေရိကန်တွင် ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ကျူယာဟိုဂါ မြစ်ဝှမ်းမီးလောင်ကျွမ်းမှုတို့ကဲ့သို့ ကမ္ဘာကျော် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပြဿနာများ များစွာဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် စက်မှုထွန်းကားသောနိုင်ငံများတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ယိုယွင်းမှုများ ကြုံတွေ့လာကြရာမှ လူသားတို့အပေါ် ထိခိုက်မှုများရှိလာသည်ကို ပိုမိုမြင်တွေ့လာကြရသည်။ ဝေလင်းဖမ်းဆီးမှုရပ်တန့်ရန် အရေးဆိုသော လှုပ်ရှားမှုများသည်လည်းကောင်း၊ ရေချယ်ကာဆန်၏ တိတ်ဆိတ်သောနေ့ဦး (၁၉၆၂) စာအုပ်ကဲ့သို့သော ပိုးသတ်ဆေးများ၏ ဆိုးကျိုးကိုဖော်ပြသော စာအုပ်များသည်လည်းကောင်း ထိုဆယ်စုနှစ်များတွင် ပေါ်ပေါက်လာကြရာ ကမ္ဘာ့လူသားထု၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေး နိုးကြားမှုကို အထောက်အကူဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထိုကာလများအလွန်တွင်မူ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ ပြဿနာများကို လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဆက်စပ်စဉ်းစားလာခဲ့ကြသည်။

လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးနှစ်ခုကြား ဆက်ဆံရေးတွင် အပြန်အလှန်သက်ရောက်အား ရှိနေသည်ဟု ဆိုကြရမည်။ လူသားတို့ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ရေးမှာ လူ့အခွင့်အရေးဖြစ်သလို လူသားတို့ သာယာဝပြောရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို စောင့်ရှောက်ရေးမှာ လူ့အခွင့်အရေးကို အကာအကွယ် မပေးနိုင်သော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဖြစ်ထွန်းလေ့မရှိပေ။ တစ်နည်းဆိုရသော် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးရှိခြင်းက အခြေခံဖြစ်သည်။ ကျန်းမာစွာနေထိုင်နိုင်ခြင်း၊ စားရေရိက္ခာလုံခြုံစွာနေထိုင်နိုင်ခြင်း၊ သန့်ရှင်းသော ရေကိုရရှိပြီး ကိုယ်လက်သန့်ရှင်းစွာ နေထိုင်နိုင်ခြင်းတို့သည် ဘေးကင်းသော၊ သန့်စင်သော၊ ကောင်းမွန်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် မတည်ရှိဘဲ မဖြစ်နိုင်ပေ။ ကောင်းမွန်သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တည်ရှိသောအခါ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ၊ သမိုင်းအမွေအနှစ်များ၊ ဆက်စပ်ထွန်းကားလာတတ်ပုံကိုလည်း ရေမြေသဘာဝနှင့်နီးစပ်စွာ နေထိုင်ရှင်သန်ကြသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများ လူမျိုးစုများကြားတွင် ပိုမိုထင်ရှားစွာတွေ့ရလေ့ရှိသည်။ သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခြင်းမှာ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ် ဟုတ် မဟုတ်ကို အငြင်းပွားမှုများ ရှိနေကြဆဲဖြစ်ကြောင်းကို ယခုအခန်း(၁၄)က ရှင်းပြထားပါသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေကာမူ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့အပေါ် သက်ရောက်စေသော ကောင်းကျိုး ဆိုးကျိုးများက နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေကို များစွာထင်ဟပ်စေပါသည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း ပြဿနာနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့ ကြုံတွေ့ရသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာပြဿနာ

များကို မလေ့လာမီ ယခုအခန်း(၁၄)တွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးတို့ အဆက် အစပ်ကို နားလည်နိုင်အောင် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ချပြဆွေးနွေးထားပါသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

၁၉၆၀ ကာလများတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဘေးဆိုးကြီးများ

မိနာမာတာ မာကျူရီအဆိပ်သင့်ခြင်း

၁၉၂၂ ခုနှစ်တွင် Cisso ကော်ပိုရေးရှင်းကြီးသည် မိမိပိုင် ပလပ်စတစ်စက်ရုံများတွင် သုံးသည့် ဓာတုပစ္စည်းများထုတ်လုပ်သည့်လုပ်ငန်းကို မိနာမာတာ ပင်လယ်ဒေသတွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အပြီးကာလတွင် ထိုလုပ်ငန်းမှာ တရုန်ထိုးအောင်မြင်လာခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ထိုလုပ်ငန်း များက ထုတ်လွှတ်သော ညစ်ညမ်းသည့်စွန့်ပစ်ရေများကြောင့် မိနာမာတာ ပင်လယ်အောက်တွင် ငါးများနှင့်ပင်လယ်သတ္တဝါများ အဆိပ်သင့်ခြင်းခံစားရကြောင်း တွေ့မြင်လာခဲ့ကြသည်။ ထိုပင်လယ် အောက်တွင် ငါးသေများပေါ်ကာ မျောနေသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ကြောင်များနှင့် ခွေးများ ထူးဆန်း စွာ သေဆုံးလာကြသည်ကိုလည်းကောင်း၊ မွေးရာပါ အင်္ဂါချို့တဲ့နေသောကလေးများ မွေးဖွားမှု ကြိမ်ရေများပြားလာသည်ကိုလည်းကောင်း တွေ့မြင်လာရသည်။ ၁၉၅၀ ကျော်နှစ်များမှစကာ ဒေသခံတို့က Cisso ကော်ပိုရေးရှင်းထံ ထိုအဆိပ်သင့်သောပြဿနာကို အရေးယူ ဆောင်ရွက် ပေးရန် တိုင်ကြားခဲ့ကြရာ ကုမ္ပဏီက အချို့သော အဆိပ်ဓာတ်သင့် ပြည်သူများအား လျော်ကြေး ပေးအပ်ခဲ့ရသည်။ သို့သော် ထိုညစ်ညမ်းမှုများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်မြဲ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သောကြောင့် တရားရုံးသို့ ရောက်ခဲ့ရာ ၁၉၆၈ ခုနှစ်တွင် ထိုပင်လယ်အောက်ထဲသို့ အဆိပ်ရေများစွန့်ထုတ်မှုကို လုံးဝ ရပ်တန့်ရမည်ဟု ရုံးတော်က အမိန့်ချမှတ်ခဲ့သည်။ ထိုအဆိပ်သင့်ရေများကြောင့် နည်း အမျိုးမျိုးဖြင့် ထိခိုက်ခံစားခဲ့ရသူပေါင်း ၂၀၀၀ ခန့်ရှိပြီး လူပေါင်း တစ်သောင်းခန့်ကို လျော်ကြေး ငွေများ ပေးအပ်ခဲ့ရသည်။

ကရာဟော့ယာမြစ်ဝှမ်း မီးလောင်မှု ၁၉၆၉

ကရာဟော့ယာမြစ်သည် မီးလောင်ဖူးခဲ့သည့် အတိတ်သမိုင်းရှိခဲ့သော မြစ်ကြီးဖြစ်ပြီး အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု၏ အညစ်ညမ်းဆုံး မြစ်ကြီးတစ်စင်း ဖြစ်ခဲ့ဖူး၏။ ထိုမြစ်ကြီး၏ ၁၉၆၉ ခုနှစ် မီးသည် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အသိအမြင်နိုးကြားမှုများ ပိုမိုမြင့်တက် လာသော ကာလတစ်ခုနှင့်လည်း တိုက်ဆိုင်နေပြန်သည်။ ထိုမီးကြောင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ကွန်ဂရက်က အမျိုးသားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးအက်ဥပဒေကို ၁၉၇၀ တွင် ပြဋ္ဌာန်းဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့နှစ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၌ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ရေးအေဂျင်စီကို စတင်အသက်သွင်းခဲ့သည်။ ထိုအေဂျင်စီက ပထမဆုံးချမှတ်ခဲ့သော မူဝါဒမှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ မြစ်များအားလုံးတွင် လူဆင်း၍ ဘေးကင်းစွာ ရေကူး နိုင်လောက်အောင် ကျန်းမာသန့်ရှင်းစေရန် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ ထုတ်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်ကတည်းကပင် ကရာဟော့ယာမြစ်ကြီး သန့်စင်ရေးအတွက် ဒေါ်လာ ဘီလီယံ ပေါင်းများစွာ ရရှိခဲ့သည်။ ယခုအခါ ထိုမြစ်ကြီးသည် ငါးအမျိုးအစားပေါင်း ၆၀ တို့ ရှင်သန် ကျက်စားရာ မြစ်ကြီးတစ်စင်း ပြန်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၉ ခုနှစ် မီးလောင်မှုဖြစ်ပွားခဲ့ပြီးနောက် ထိုမြစ်ကြီးထဲတွင် နောက်ထပ်မီးလောင်ခြင်း မရှိတော့ပေ။

အရှေ့တောင်အာရှသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ယိုယွင်းလာခြင်းကို ဆန့်ကျင်ရန် အားထုတ်ကြသော တစ်ကိုယ်တော် ပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ လှုပ်ရှားသူများ၊ လူ့အသိုက်အမြိုများ များစွာပင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့ရာ ဒေသဖြစ်သည်။ ၁၉၇၀ နှစ်များကပင် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း များသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးကို လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ထိုအဖွဲ့အစည်းများကို အုပ်စု ကြီး နှစ်ခုအသွင် ခြုံငုံမြင်ရသည်။ ပထမအုပ်စုသည် မြေယာနှင့် လူတို့၏သက်မွေးဝန်းကျင် (ဆင်းရဲအားနည်းသော လူ့အသိုက်အမြိုများ (သို့မဟုတ်) မူလဌာနေတိုင်းရင်းသား အုပ်စုများ အများဆုံးပါဝင်)ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် ဆော်ဩသောအုပ်စုဖြစ်သည်။ ဒုတိယအုပ်စုမှာမူ ဘဝအရည်အသွေးအဆင့်အတန်းကို မေးခွန်းထုတ်သော လူလတ်တန်းစား အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်ကြပြီး မြို့ပြ၏ညစ်ညမ်းမှုနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ အဖြာဖြာကို ပူပန်ကြသောအုပ်စု ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၀ ကျော်ကာလများတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုများအတွက် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာလှုပ်ရှားမှုများသည် လူသိများသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကပ်ဆိုးကြီးများကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရင်း ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ ဘိုပီးကဲ့သို့သော စက်ရုံမှ အဆိပ်ဓာတ်ငွေ့များ ထွက်လာသောကြောင့် လူပေါင်း ၅၂၀၀ အထိ သေဆုံးခဲ့ရသောဖြစ်ရပ်မှာ ထိုသဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဘေးဆိုးကြီးများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ထို ဘိုပီးအဆိပ်ငွေ့ဘေးအတွက် Union Carbide ကုမ္ပဏီမှာ တာဝန်ရှိသော်လည်း အရေးယူခံရခြင်းမှ လွတ်မြောက်ခဲ့ခြင်းအကြောင်းရင်းတွင် ကုမ္ပဏီ သည် အိန္ဒိယဥပဒေစက်ဝန်းမှလွတ်မြောက်နိုင်သော နိုင်ငံတကာ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ရပ်တည်နေ သော ကုမ္ပဏီတစ်ခုဖြစ်သောကြောင့်ပင်ဖြစ်သည်။ သုံးမိုင်ကျွန်း (Three Mile Island) နှင့်ချာနိုဘိုင်း (Chernobyl) အဖြစ်အပျက်တို့ကလည်း နယူကလီးယားစွမ်းအင်ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သော အန္တရာယ်နှင့် ပတ်သက်သော ပူပန်မှုများကို ကြီးထွားလာစေခဲ့သည်။ ထို့ပြင် အက်ဇ်ဇန်ဗက်ဒက်စ် (Exxon Valdez) ရေနံယိုဖိတ်ခြင်းဖြစ်ရပ်မှာ သမိုင်းတစ်လျှောက်အကြီးမားဆုံးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဆိုးကျိုး အများဆုံး ရေနံယိုဖိတ်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်ခဲ့ရာ ဒေသခံတို့ကို များစွာဒေါသထွက်စေခဲ့သည်။ ကုမ္ပဏီ အနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဘေးဆိုးများ မဖြစ်ပေါ်ရလေအောင် အားထုတ်ရန် လျော့ရဲခဲ့ သည်ဟု ခံစားလာခဲ့ကြသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

၁၉၈၀ ကာလများတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဘေးဆိုးကြီးများ

သုံးမိုင်ကျွန်းနှင့် ချာနိုဘိုင်း Chernobyl နျူကလီးယားပြဿနာများ

၁၉၇၉ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ပန်ဆလိုင်းဗေးနီးယားရှိ သုံးမိုင်ကျွန်းဟု အမည်ရသော ဒေသတွင် နျူကလီးယားဓာတ်ပေါင်းဖိုယိုဖိမ့်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်ပွားခဲ့ရာ ပတ်ဝန်းကျင်မှာရေဒီယို သတ္တိကြွများ ရောင်ခြည်အတန်ငယ်မျှ ပတ်ဝန်းကျင်သို့ ပျံ့နှံ့ခဲ့သည်။ ထိုရေဒီယိုသတ္တိများ ပျံ့နှံ့မှုမှာ ဘေးပတ်ဝန်းကျင်သို့ ဆိုးကျိုးများ ပြောပလောက်အောင် မဖြစ်ပွားစေခဲ့ကြောင်း သုတေသနများက ဖော်ပြခဲ့ကြသော်လည်း ထိုဖြစ်ရပ်မှာ နျူကလီးယားမှ စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများမှာ ဘေး အန္တရာယ်မကင်းသည်ကို လူအများ သတိထားမိစေခဲ့သည်။ ထိုသုံးမိုင် နျူကလီးယားဓာတ်ပေါင်းဖို ယိုဖိမ့်မှုပြဿနာအပြီး ခုနှစ်နှစ်အကြာတွင် ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၌ (ယခု ယူကရိန်း၌) ချာနိုဘိုင်း နျူကလီးယား ဓာတ်ပေါင်းဖိုယိုဖိမ့်မှုကြီး ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်ကမူ ဘေးအန္တရာယ်

ပိုမိုကြီးမားကာ လူထောင်ပေါင်းများစွာကို ထိခိုက်စေခဲ့ပြီး ရေဒီယိုသတ္တိအဆိပ်သင့်မှုများသည် ဝေးလံစွာပျံ့နှံ့ခဲ့ရာ နော်ဝေနိုင်ငံထိပင် ရောက်ရှိခဲ့သည်။

Bhopal ဘိုပါး

အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဘိုပါးဒေသတွင် ၁၉၈၄ ခုနှစ်၌ ယူနီယံကာဗိုက် (Union Carbide) ကုမ္ပဏီက ပိုင်ဆိုင်သော စက်ရုံတစ်ခုမှ အဆိပ်ဓာတ်ငွေ့များ ယိုစိမ့်ခဲ့ရာလူပေါင်း ၅၂၀၀ ခန့် သေဆုံးခဲ့ပြီး ထောင်ပေါင်းများစွာသော သူတို့မှာ ပြန်မကောင်းနိုင်တော့သည့် ကိုယ်လက်အင်္ဂါချို့တဲ့မှုများဖြင့် ကျန်ရစ်သည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် အိန္ဒိယတရားရုံးချုပ်က ဤနစ်နာမှုများအတွက် မည်သို့ဖြေရှင်းပေးရမည်ကို အမိန့်ချခဲ့ပြီး ၁၉၉၁ နှင့် ၂၀၀၇ ခုနှစ်များတွင် နစ်နာသူများအတွက် ပြေလည်အောင်ဖြေရှင်းပေးရန် ထပ်မံတရားစီရင်ခဲ့သည်။ သို့သော် အများစုသော အသက်ဆုံးရှုံးသူတို့၏ မိသားစုဝင်များအနေဖြင့် မည်သည့်လျော်ကြေးမျှ မရခဲ့ကြပါ။ အစိုးရက ထိုစက်ရုံနယ်မြေနှင့် စက်ရုံလည်ပတ်မှုများကို ပိတ်သိမ်းခဲ့ရာ ၁၉၉၄ ခုနှစ်အထိ ထိုနေရာကို ပြန်လည်သန့်စင်ရန် မဖြစ်နိုင်ခဲ့ပါ။

Exxon Valdes အက်ဇွန်ဗဲဒက်စ် ရေနံယိုဖိတ်မှု

အက်ဇွန်ဗဲဒက်စ် ရေနံတင်သင်္ဘောကြီးသည် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အလက်စကားပြည်နယ်ရှိ ပရင့်စ်ဝီလျံရေလက်ကြားသို့ဝင်ရောက်စဉ် သန္တာကျောက်တန်းတစ်ခုနှင့်ဝင်တိုက်ကာ သင်္ဘောဝမ်းဗိုက်ကွဲသွားသောကြောင့် ကျယ်ပြောလှပြီး ရေနေသတ္တဝါများ ကြွယ်ဝလှသော ကမ်းရိုးတန်းဧရိယာတစ်လျှောက် ရေနံဂါလံပေါင်း သန်း ၂၀ ကျော်ကို ဖိတ်သွန်ချသကဲ့သို့ ဖြစ်သွားခဲ့၏။ ထိုမတော်တဆဖြစ်မှုကြောင့် ကမ်းရိုးတန်းအရှည်မိုင်ပေါင်း တစ်ထောင်ကျော် ပျက်စီးသွားခဲ့ပြီး ကိန်းဂဏန်းအရေအတွက် မဖော်ပြနိုင်သော တိရစ္ဆာန်များစွာ သေဆုံးခဲ့ရသည်။ Exxon က ကမ်းရိုးတန်းတစ်ကြောကို ပြန်လည်သန့်စင်ရန် ဘီလီယံပေါင်းများစွာ သုံးစွဲခဲ့ရပြီး တရားရုံးတွင်လည်း အမှုများရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်မှ ကြွင်းကျန်ရစ်သော ညစ်ညမ်းမှုများကို ယနေ့တိုင်ပင် တွေ့မြင်နိုင်ပေသည်။

ယခုကာလတွင် အရှေ့တောင်အာရှတစ်ဝိုက်၌ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာကိစ္စများမှာ အများက ပူပန်စရာဖြစ်လာကြပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကြီးများ၊ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းကြီးများကြောင့်ဖြစ်ရသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုးကျိုးထင်ရှားလာသောကြောင့်လည်းဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများမှ ပြည်သူများသည် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၏ အရေးကြီးပုံကို ယခင်ခေတ်များနှင့် မတူအောင်ပင်နားလည်သဘောပေါက်လာကြပြီး သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်စေမည့် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းမျိုးကို ဆန့်ကျင်မှုများ ခါတိုင်းထက်ပို၍ တွေ့မြင်လာရဖွယ်ရှိသည်။ ဥပမာ မြို့ပြတွင်နေထိုင်သူများသည် ညစ်ညမ်းမှုများနှင့် လေထု၏သန့်စင်မှုအရည်အသွေးကို မေးခွန်းထုတ်လာကြသည်။ အင်ဒိုနီးရှားမှ သစ်တောများကို မီးရှို့သောကြောင့်ဖြစ်ရသော မီးခိုးမှိုင်းကဲ့သို့သော နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပြဿနာများကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှဒေသနိုင်ငံများမှ အစိုးရများအနေဖြင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ မဖြစ်မနေ ထုတ်ပြန်လာကြရပြီး နိုင်ငံတကာစာချုပ်များတွင် ပါဝင်

လက်မှတ်ရေးထိုးလာကြသည်။ ထို့ပြင် မူရင်းဌာနေတိုင်းရင်းသားများက ယခုအခါ ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံကိန်းများက ၎င်းတို့၏ရိုးရာဓလေ့ မြေယာသုံးစွဲပုံများနှင့် လူနေမှုဘဝများကို ထိုးနှက်ဖျက်ဆီး လာခဲ့လျှင် ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြမှုများဖြင့် တုံ့ပြန်လာကြသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးတွင် အရေးကြီးသောကိစ္စတစ်ခုမှာ ထိခိုက်နစ်နာမှုများ ဖြစ်ခဲ့လျှင် နေရာကွက်ပြီး ဖြစ်ပျက်ခြင်းဖြစ်ပြီး ထိုနစ်နာမှုများကိုလည်း လူတိုင်းက ညီတူညီမျှ ခံစားကြရသည်မဟုတ်ပေ။ ထိုသို့ ဘေးဒုက္ခ ကွက်ကြားမိုးရွာခြင်းကို သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဟု ခေါ်ကြသည်။ ထိုအဖြစ်အပျက်မျိုးတွင် ချမ်းသာသော လူနည်းစု ပိုမိုကောင်းစား ရေးအတွက် သဘာဝသံယံဇာတများကိုထုတ်ယူခြင်း၊ လုပ်ငန်းလိုအပ်ချက်တို့အရ ဖျက်ဆီးလိုက် ခြင်းကြောင့် လူမျိုးစုတစ်ခုကဖြစ်စေ၊ တိုင်းရင်းသားနယ်မြေတစ်ခုကဖြစ်စေ၊ စီးပွားရေးလုပ်နေသော လူတစ်စုဖြစ်စေ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပျက်အစီးအား လက်ခံလိုက်ရသော မညီမျှသည့် အခြေ အနေမျိုး တွေ့နိုင်သည်။ ထိုရောက်သော ဥပမာတစ်ခုကို ဆိုရလျှင် သဘာဝသံယံဇာတ တူးဖော် သော လုပ်ငန်းတစ်ခုကြောင့် ဆင်းရဲပြီး အားနည်းသော အဖွဲ့ကြည်ခံ အုပ်စုများနေထိုင်သော နေရာတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပျက်အစီးများ ကျန်ရစ်ခဲ့ပြီး ထိုလုပ်ငန်းမှထွက်သော ထုတ်ကုန် များ၏အကျိုးကို သုံးခဲ့၊ ခံစားသူများကမူ လူလတ်တန်းစားများနှင့် အထက်တန်းလွှာများ ဖြစ်နေ တတ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုဥပမာထက်ပို၍ အတိုင်းအဆကြီးမားသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကိုမူ နိုင်ငံအချင်းချင်းကြားတွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ချမ်းသာသောနိုင်ငံများက မိမိနယ်နိမိတ်အတွင်း ညစ်ညမ်းမှုများမဖြစ်ပေါ်စေရန် အခြားဆင်းရဲသည့် နိုင်ငံငယ်များသို့ ထိုအညစ်အကြေးထုတ်လုပ်သည့် စက်ရုံများအား ပို့ပစ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် ရှောင်လွှဲကြခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ ကံကောင်းထောက်မသည်မှာ ယခုအခါ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အသိအမြင်နိုးကြားမှုများ မြင့်မားလာပြီး ဘေးကင်းသော သန့်စင်သော၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော၊ တာရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေ၏ အရေးပါပုံကို သတိပြုလာကြသည်။

သယံဇာတ ဖော်ထုတ်ခြင်း
သတ္တုရိုင်းများတူးဖော်ခြင်းနှင့် သစ်ခုတ်ခြင်းကဲ့သို့သော သယံဇာတတူးဖော်သည့်လုပ်ငန်းများ အလားတူပင် သဘာဝအတိုင်းရှိနေသော သယံဇာတများကိုထုတ်ယူသော ဖြစ်စဉ်ကိုဆိုလိုသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု
သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ညစ်ညမ်းစေသော စက်ရုံအလုပ်ရုံများအား မိမိဒေသတွင်မထားဘဲ နိမ့်ပါးသော ဆင်းရဲသောရပ်ရွာများထံ ပို့ပစ်ခြင်းမျိုးကို ရည်ညွှန်းသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ နိမ့်ချဆက်ဆံမှု (Environmental Racism) တွင်လည်းကောင်း၊ ခေါ်ဆိုကြလေ့ရှိကြသော်လည်း ကျယ်ပြန့်စွာသုံးစွဲကြခြင်းကို မတွေ့ရပါ။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

မည်သည်တို့သည် သင့်တိုင်းပြည်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပြဿနာများ ဖြစ်ကြသနည်း။

အောက်ပါ ပြဿနာများအနက် မည်သည့်တို့က သင်၏တိုင်းပြည် (သို့မဟုတ်) ရပ်ရွာအသိုက် အမြို့တွင် ဖြစ်ပျက်နေသနည်း။

- လေထုညစ်ညမ်းခြင်း
- မတန်တဆသစ်ခုတ်မှုကြောင့် တောပြုန်းလာခြင်း
- ရေညစ်ညမ်းခြင်းနှင့်အဆိပ်သင့်ခြင်း
- စက်မှုလုပ်ငန်းများကြောင့် ညစ်ညမ်းခြင်း၊ စက်ရုံများမှအညစ်အကြေးများဒဏ်ကို ခံစားနေရခြင်း
- အစားအသောက်များ ဘေးမကင်းခြင်း

- သန့်ရှင်းသော သောက်ရေသုံးရေကို မရှိနိုင်ခြင်း၊
- သဘာဝသစ်တောကြီးများကို ဖျက်ဆီးပစ်နေကြခြင်း
- စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများမှ ညစ်ညမ်းမှုများ ပေါ်ထွက်နေခြင်း
- သန္တာကျောက်တန်းများနှင့် ကမ်းခြေများအစရှိသည့် အဏ္ဏဝါဇီဝဝန်းကျင်များပျက်စီးနေခြင်း

ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်မည့် သုတေသနများက ထိုသဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပြဿနာများကြောင့် ဖြစ်လာမည့် အကျိုးဆက်များကို ရှာဖွေနိုင်ပါမည်လား။ ထိုပြဿနာတို့ကို ဖြစ်စေသည့် အကြောင်းရင်းများကို ဆက်လက်တွေးဆရန် လိုပါသည်။ တစ်ဆက်တည်းတွင် ဖြေရှင်းနိုင်မည့်နည်းလမ်းများကို စဉ်းစားကြရမည်။

ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးလှုပ်ရှားသူများကို ပစ်မှတ်ထား တိုက်ခိုက်သော သတ်ဖြတ်သော သမိုင်းကြောင်းများရှိခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အနည်းဆုံး သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူ ၁၈၅ ဦးအသတ်ခံရပြီး အရှေ့တောင်အာရှမှာ ထိုလှုပ်ရှားသူများကို ပစ်မှတ်အထားဆုံးနေရာများအနက်မှတစ်ခုဖြစ်ကြောင်း Global Witness ဟု ခေါ်သော NGO တစ်ခုက ဖော်ပြသည်။ ဥပမာ - ဖိလစ်ပိုင်တွင် အသတ်ခံရသော တက်ကြွလှုပ်ရှားသူ ၃၃ ဦးခန့်အထိ ရှိခဲ့ပြီး ဒုတိယအဆိုးဆုံးနိုင်ငံမှာ ဘရာဇီးဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အင်ဒိုနီးရှား၊ မြန်မာ၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့တွင်လည်း ထိုသူတို့ကို သတ်ဖြတ်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများသည် အားကြီးသော စီးပွားရေးအသိုက်အဝိုင်းများ၏ လုပ်ကွက်နှင့်အကျိုးအမြတ်အား ဆန့်ကျင်ကြပြီး အစိုးရ၏ ဖွံ့ဖြိုးရေးမူဝါဒများကို စိန်ခေါ်သူများလည်း ဖြစ်ကြသောကြောင့် ခြိမ်းခြောက်မှုများကို ရင်ဆိုင်ကြရသည်။ ထိုတက်ကြွလှုပ်ရှားသူ အတော်များများမှာ ဒေသခံနယ်များမှ ရွာသားများဖြစ်တတ်ကြပြီး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူဘဝသို့ အခြေအနေများက တွန်းပို့လိုက်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ ၎င်းတို့မိသားစုများနှင့် ရပ်ရွာအသိုက်အမြို့များ မှီခိုနေသောသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် အပျက်အစီးများကြောင့် ဘဝမလုံခြုံတော့သောအခါ ထိုသူတို့မှာ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ဖြစ်လာရသည်။ အရှေ့တောင်အာရှနှင့် အခြားဒေသများတွင် အစိုးရသည် ထိုကဲ့သို့နစ်နာမှုများကြုံတွေ့ရသော လူ့အသိုက်အမြို့များအတွင်း အကာအကွယ်ပေးခဲ့လှသည်။ ဩဇာကြီးမားသောသူများ၏ ဖိအားနှင့် အရှိန်အဝါကို ရင်ဆိုင်နေရပြီး အကာအကွယ်မဲ့သည့်တိုင်အောင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်ရန်လှုပ်ရှားကြသူများနှင့် ၎င်းတို့၏အဖွဲ့အစည်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် ဆက်လက်တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

အရှေ့တောင်အာရှတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်လှုပ်ရှားတက်ကြွသူများအား တရားဥပဒေမဲ့ လုပ်ကြံကြခြင်း

လွန်ခဲ့သောဆယ်စုနှစ်များတွင် အရှေ့တောင်အာရှ၌ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေး လှုပ်ရှားတက်ကြွသူပေါင်း ရာချီအသတ်ခံခဲ့ရသည်။ ထိုသတ်ဖြတ်မှုအများစုကို မည်သည့်အခါကမျှ အစိုးရများက ကျေလည်အောင် မဖြေရှင်းပေးနိုင်ခဲ့ပါ။ ရာဇဝတ်ကောင်များအတွက် ထိုက်သင့်သောပြစ်ဒဏ်ကို မပေးနိုင်သည့်အတွက် နစ်နာသူများအဖို့ တရားမျှတမှုဆိုသည်မှာ ဝေးကွာနေဆဲဖြစ်သည်။

ကမ္ဘာ့ဒီးယား - ချွတ်ဝတ်တီ (Chut Wuty)သည် သစ်ခုတ်မှုများကို ဆန့်ကျင်သော လူထုလှုပ်ရှားမှုများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သူဖြစ်ပြီး ကာကွယ်တောများတွင် သစ်ခိုးမှုများတွင် ကမ္ဘာ့ဒီးယားစစ်တပ်၏ ပါဝင်ပတ်သက်နေသည်ကို ဝေဖန်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ဂျာနယ်လစ်များအား ထိုတရားမဝင် သစ်ခုတ်နေကြသော ကာကွယ်တောနယ်မြေများအတွင်း ပြသနေစဉ် တစ်စုံတစ်ယောက်ကသေနတ်ဖြင့် ပစ်သတ်သွားခဲ့သည်။

ဖိလစ်ပိုင် - ဂလော်ရီယာ ကက်ပီတန် (Gloria Capitan) သည် ဘာတန်ပြည်နယ်တွင် ကျောက်မီးသွေး သိုလှောင်သည့် ဇုန်များထားရှိခြင်းကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို ထောက်ပြ ဝေဖန်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ သူမကို မော်တော်ဆိုင်ကယ်စီးလာသည့် အမည်မဖော်နိုင်သော လူနှစ်ဦးက သေနတ်ဖြင့် ပစ်သတ်သွားခဲ့သည်။ ဂလော်ရီယာမှာ မိသားစုပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှိရာ အလာတွင် ထိုသေနတ်သမားများက စောင့်ဆိုင်းနေကာ ပစ်သတ်သွားခြင်းဖြစ်သည်။

ဖိလစ်ပိုင် - မစ်ရှဲကမ့်ပို (MichelleCampos) သည် ဖိလစ်ပိုင်တောင်ပိုင်းမှ လူးမက် ဌာနေ တိုင်းရင်းသားတစ်ဦးဖြစ်သည်။ သူမ၏ဖခင်နှင့်အဘိုးတို့မှာ ရှေးဘိုးဘေးဘီဘင်များ အစဉ်အဆက် နေထိုင်ခဲ့ရာမြေကို ကာကွယ်ရန်ကြိုးစားခဲ့ကြသည့် ထင်ရှားသော ဌာနေတိုင်းရင်းလူမျိုးစု ခေါင်းဆောင်များ ဖြစ်ကြသည်။ သူတို့နှစ်ဦးကို ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့များက ဇာတိရွာမှ ရွာသားများရှေ့တွင်ပင် သတ်ပစ်ခဲ့ကြသည်။

ထိုင်း - တက်စာမိုအော်ဘွန်း (Taksamol Aobaom) သည် ကရင်လူမျိုးစုများအပေါ် ထိုင်းအမျိုးသား ဥယျာဉ်ဝန်ထမ်းများက မတရားပြုကျင့်ပုံများကို ဆန့်ကျင်သော ရှေ့နေတစ်ဦးဖြစ်သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် အဝေးပြေးလမ်းမပေါ်၌ ချောင်းမြောင်းပစ်သတ်ခြင်း ခံခဲ့ရသည်။

ထိုင်း - ဘွန်ဆွန်နင်းမိနိုင်း (Boonsom Nimnoi) သည် Amphur Baan Laem အဏ္ဏဝါဇီဝ ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး၏ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ပြီး ရေနံဓာတုစက်ရုံတစ်ခု ဆောက်လုပ်မှုကို ကန့်ကွက်သည့် လှုပ်ရှားမှု၏ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သည်။ ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ၎င်း၏အိမ်အနီး၌ပင် သေနတ်ဖြင့် ပစ်သတ်ခြင်းခံရပြီး သေဆုံးခဲ့သည်။

အင်ဒိုနီးရှား - အသက် ၂၂ နှစ်အရွယ်ခန့်ရှိ အင်ဒရာပယ်လာနီ (Indra Pelani) သည် သစ်တောနှင့် စိုက်ပျိုးရေးတွင် တရားမဝင်ဆောင်ရွက်နေသော လုပ်ငန်းများကိုစောင့်ကြည့်သည့် ကွန်ရက်တစ်ခု၏ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ဂျန်ဘီရှိ Friends of the Earth အဖွဲ့ရုံးခန်းသို့ သွားသောလမ်းတွင် ထိုးကြိတ်တိုက်ခိုက်ခံရပြီး အသက်ဆုံးခဲ့သည်။

၁၄.၂ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ

၁၉၆၀ နှင့် ၁၉၇၀ နှစ်များတစ်လျှောက်တွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ပတ်သက်၍ ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေများကိုကြည့်လျှင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် အရေးထက် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်မှထွက်လာသမျှကို ထုတ်ယူမည့်သူများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းက အလေးသာသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုကာလများတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ပတ်သက်၍ အတွေးအခေါ်များ ပြောင်းလဲလာခဲ့ရာ တဖြည်းဖြည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ပေးမည့် တရားဥပဒေရေးရာများ စနစ်တကျပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ ဥရောပ၏ နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ဖြတ်ကျော် မြစ်ကြီးများကို ဝေမျှသုံးစွဲကြရာတွင် ချုပ်ဆိုသည့်စာချုပ်များတွင် မည်သည့်နိုင်ငံကမြစ်ကို မည်မျှအတိုင်းအတာအထိ အသုံးချနိုင်သည်၊ မည်မျှ ရေကိုထုတ်ယူပြီး မည်မျှထည့်သွင်းရမည်ကို ထည့်သွင်းရေးထိုးသော ထိုစာချုပ်များကို စတင်ခဲ့ခြင်းကို ကြည့်လျှင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးသည် ၁၉ ရာစုအလယ်ကပင် တည်ရှိခဲ့သည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ နယ်နိမိတ်ဖြတ်ကျော်မြစ်ကြောင်း စီမံခန့်ခွဲမှုစနစ်မှာ အရှေ့တောင် အာရှ၏ အကြီးမားဆုံးမြစ်ဖြစ်သော နိုင်ငံပေါင်းခြောက်နိုင်ငံကို ဖြတ်သန်းစီးဆင်းသည့် မဲခေါင်မြစ် တွင်လည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာအဆင့်တွင်မူ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဥပဒေကို ပထမဆုံးပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်မှာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင်ဖြစ်ပြီး ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်း အမျိုးသားဥယျာဉ်များ တည်ဆောက် ရာမှ စတင်ခဲ့သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် အလားတူ ဥပဒေများသည် ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် ဩစတြေးလျ၊ နယူးဇီလန် အစရှိသည့် နိုင်ငံများတွင်လည်း ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ အခြားသဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာဥပဒေများတွင် ညစ်ညမ်းမှုကို ကိုင်တွယ်ရန်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ဥပဒေများလည်း ပါဝင်သည်။ ဥပမာ - သန့်စင်သောလေထုအက်ဥပဒေများ ဖြစ်ကြသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ၏ လေထုသန့်စင်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အိုင်မာဆုံး၊ လူသိအများဆုံးဥပဒေ ဖြစ်သည်။ ယခုအခါ၌ နိုင်ငံအများစုတွင် လေထုသန့်စင်ရေးဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းပြီးဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှရှိ နိုင်ငံ ပေါင်း ၁၁ နိုင်ငံတွင် ၇ နိုင်ငံက လေထုသန့်စင်ရေး ဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်းပြီး ဖြစ်သည်။ မပြဋ္ဌာန်းရ သေးသောနိုင်ငံလေးခုမှာ မြန်မာ၊ လာအို၊ အရှေ့တီမောနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့ ဖြစ်ကြသည်။ အလားတူပင် ရေထုညစ်ညမ်းမှုထိန်းချုပ်သောဥပဒေ၊ အညစ်အကြေးစွန့်ပစ်မှုကို စီမံသောဥပဒေ၊ အန္တရာယ်ရှိသော ဓာတုပစ္စည်းများထုတ်လုပ်ရာတွင် လိုက်နာရမည့်ဥပဒေများနှင့် တောရိုင်း တိရစ္ဆာန်ကာကွယ်ရေး သစ်တောနှင့်အခြားဇီဝပဒေသာစုံလင်သော ဧရိယာများအား ကာကွယ် သော ဥပဒေများကို ပြဋ္ဌာန်းလာကြသည်။ တစ်နိုင်ငံချင်းအဆင့်တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော ထိုဥပဒေ များထက် ဆယ်စုနှစ်အနည်းငယ်နောက်ကျသည့်တိုင်အောင် အထက်ပါပြဋ္ဌာန်းချက်များစွာမှာ နိုင်ငံတကာအဆင့် ဥပဒေများတွင် လည်းပါဝင်လာသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများတွင် လေထုသန့်စင်ရေးဆိုင်ရာဥပဒေ၊ သမုဒ္ဒရာအတွင်း အညစ်အကြေးထုတ်စွန့်ပစ် ခြင်းဥပဒေနှင့် မျိုးတုံးပျောက်ကွယ်တော့မည့်အန္တရာယ်ကို ရင်ဆိုင်နေရသော ဇီဝမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးတို့ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေများသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းများကို သတ်မှတ်ပေးကြသော်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ် လာသော နောက်ဆက်တွဲ လူ့အခွင့်အရေးပြဿနာများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးနိုင်ခြင်းမရှိပါ။

သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ရေးမှာ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ် ဖြစ်သည်ဟူသောအဆိုကို ပထမဆုံး တင်သွင်းခြင်းအားဖြင့် အရေးကြီးသော ခြေလှမ်းတစ်ရပ်ကို စတင်ခဲ့သည်မှာ စတော့ဟုမ်းကြေညာချက်(၁၉၇၂)မှ အစဖြစ်သည်။ ထိုကြေညာချက်မှာ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂကကျင်းပသော ပထမဆုံးကွန်ဖရင့်ဖြစ်ပြီး လူ့ပတ်ဝန်း ကျင်ဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂကွန်ဖရင့်ဟု အမည်တွင်သည်။ ထိုကွန်ဖရင့်၏ ကြေညာချက်ပါ အခြေခံစည်းမျဉ်း(၁)တွင် အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်။

လူသားတို့သည် လွတ်လပ်ခြင်း၊ ညီမျှခြင်းနှင့် သိက္ခာရှိပြီး သာယာဝပြောသော ဘဝ တစ်ခုကို တည်ဆောက်နိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်မျိုးတွင် ရှင်သန်နေထိုင်ရန် လုံလောက်သော အခြေ အနေမျိုးရရှိစေရမည်ဖြစ်ပြီး တစ်ဖက်တွင်လည်း ထိုအခြေအနေမျိုးရှိသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကို ပစ္စုပ္ပန်နှင့်အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် စဉ်ဆက်မပြတ်တိုးတက်စေရေးကို တာဝန်ကိုယူ၍ မဆုတ်မနစ် အားထုတ်ကြရမည်။

အထက်ပါအခြေခံစည်းမျဉ်းတွင် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို လူ့အခွင့်အရေး ဟု တိတိကျကျ မဖွင့်ဆိုထားသည့်တိုင်အောင် ထိုအခွင့်အရေးများကို မဖြစ်မနေဖြည့်ဆည်းပေးရ မည့်သဘောကို ဤကြေညာချက်က တင်ပြထားခြင်းအားဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့် အရေးတို့ အပြန်အလှန် အမှီသဟဲပြုနေကြပုံကို ဖွင့်ဆိုသည်။ ထိုကွန်ဖရင့်ကျင်းပပြီးနောက်ပိုင်း ဆယ်စုနှစ်များတွင် ကမ္ဘာပေါ်ရှိအစိုးရများနှင့်တကွ ပြည်သူများသည်သန့်ရှင်းသော သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်မှာ လူတို့၏အခြေခံအခွင့်အရေးဟု စတင်လက်ခံလာကြသည်။ စတော့ဟုမ်းကြေညာ ချက်ကလည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ယနေ့မျိုးဆက်များအတွက်သာမက နောင်မျိုးဆက်များ အတွက်ပါ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်၊ မယိမ်းမယိုင်ဘဲ ပိုမိုစည်ပင်လာစေရန် တာဝန်ရှိကြောင်းကို လက်ခံခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစကာ မျိုးဆက်များတစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြား စောင့်စည်းအပ်သော လူ့အခွင့် အရေးကို အသိအမှတ်ပြုလာကြရာ ယခုအချိန်တွင် မမွေးဖွားလာသေးသောလူသားတို့တွင်လည်း အခွင့်အရေးရှိကြောင်း ကမ္ဘာပေါ်တွင် လက်ရှိရှိသန့်ရှင်းသောသူများက အသိအမှတ်ပြုသင့်ကြောင်း အရေးဆိုလိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ စတော့ဟုမ်းကွန်ဖရင့်မှ ထွက်ပေါ်လာသောရလဒ်များတွင် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အစီအစဉ် (UNEP) နှင့် ပင်လယ်ပြင်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများ ကွန်ဗင့်ရှင်း(UNCLOS)ကို ဖွဲ့စည်းလိုက်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ရပိုင်ခွင့် (လူ့အခွင့်အရေး) ဆိုသည့်သဘောမှာ ဆန်းသစ်ပြီး တိုးတက်သည့်အတွေးအခေါ်ဖြစ်လာခဲ့ပြီး ဥပဒေရေးရာအပေါ် များစွာ အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိခဲ့သည်။ စတော့ဟုမ်းကြေညာချက်မှာ Soft Law ဥပဒေအပျော့ (ဥပဒေကဲ့သို့ တင်းပြည့် အာဏာမသက်ဝင်သည့်တိုင်အောင်) လက်မှတ်ရေးထိုးသဘောတူထားသည့် နိုင်ငံများအားလုံး လိုက်နာရမည့် အခြေခံစည်းမျဉ်းများကို ချမှတ်ပေးနိုင်သော ကြေညာချက်တစ်စောင်ဖြစ်သည်။

သန့်ရှင်းသောသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို လူသားတို့၏ရပိုင်ခွင့် (လူ့အခွင့်အရေး) အနေဖြင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထောက်ခံလာကြခြင်းကို စတော့ဟုမ်းကွန်ဖရင့် ပြီးပြီးချင်း ကာလများတွင် မတွေ့ခဲ့ရပါ။ နိုင်ငံတကာမှ ရှေ့နေများက ထိုအတွေးအမြင်သစ်မှာ ကျယ်ပြောလွန်းပြီး လက်တွေ့ တွင် အကောင်အထည်ဖော်ရန်ခက်ခဲသည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။ ဥပမာ - သန့်ရှင်းသော သဘာဝ

ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုသည်ကို မည်သို့အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမည်နည်း။ ထိုစကားရပ်က လေထုမည်မျှသန့်စင်သည်ကိုရည်ညွှန်းသည်လော။ သို့တည်းမဟုတ် ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ သစ်ပင်များ၊ ပန်းခြံများနှင့် တိရစ္ဆာန်များကို ရည်ညွှန်းသည်လော။ သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဟုဆိုကာ နိုင်ငံအတွင်းရှိ အချို့သောဒေသများတွင်သာ ညစ်ညမ်းမှုကို ထိန်းချုပ်ရန်ရည်ရွယ်နိုင်ပါသလော။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးသမားတို့ကမူ ထိုအတွေးအခေါ်မှာ လူသား၏အကျိုးကို ဗဟိုပြုမှု များလွန်းအားကြီးသည်ဟု ဝေဖန်ကြသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကိုထိန်းသိမ်းရန်ထက် လူသားတို့၏အကျိုးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် ပို၍အလေးတင်းထားသည့်သဖွယ် လူသားတို့က ထိန်းသိမ်းလိုသည့်အခါမှသာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို အရေးတယူလုပ်ကြမည့် အချိုးမျိုးဖြစ်ကြောင်း ဝေဖန်ခဲ့ကြသည်။

ထို့ပြင် သန့်ရှင်းသောသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ရေး တို့အရေး ဟု လူ့အခွင့်အရေးသဘောအားဖြင့် မည်သို့ပင်ဆိုကြစေကာမူ လူတို့သည်သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို စောင့်ရှောက်သင့်သလောက် မစောင့်ရှောက်လိုကြသေးဟု ဝေဖန်ခြင်းမျိုးလည်းရှိခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ဆိုးကျိုးအနည်းဆုံးဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းကြီးများကို ရှေ့တိုးမြှင့်တိုးမည်ဆိုသော မူဝါဒဘောင်အတွင်းမှ ဆောင်ရွက်ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အချို့ကမူ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဆိုသည်မှာ ယခုလုပ်ရိုးလုပ်စဉ်များကို အခြေခံကျကျ ပြုပြင်ကာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးကို လုပ်ရပ်တိုင်းတွင် ရှေ့တန်းတင်ခြင်းဖြင့်သာ ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဟုဆိုသည်။ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခြင်းက လူသားတို့၏ ရပိုင်ခွင့်တစ်ရပ်ဆိုသည့် ကိစ္စအပေါ် အငြင်းအခုံများ ဖြစ်ပေါ်နေဆဲဖြစ်သော်လည်း အချို့သောနိုင်ငံများ၏ ဥပဒေများနှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေတွင်မူ လက်ခံပြဋ္ဌာန်းထားခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်

သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်ကို တိကျစွာအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားခြင်း မရှိပေ။ သို့ရာတွင် အောက်ပါအချက်များ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

ညစ်ညမ်းမှုမှကင်းဝေးခြင်း ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်နိုင်သည်။

- သောက်ရေညစ်ညမ်းမှုမှကင်းဝေးခြင်း
- လေထုအတွင်းညစ်ညမ်းမှုမှကင်းဝေးခြင်း
- အမှိုက်များနှင့် အညစ်အကြေးများမှကင်းဝေးခြင်း
- ပေါင်းသတ်ဆေး၊ ပိုးသတ်ဆေးအပါအဝင် အဆိပ်များမှကင်းဝေးခြင်း

ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ဟု ဆိုရာတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်နိုင်သည်။

- မသန့်ရှင်းသော ရေ၊ လေနှင့် အစားအစာတို့ကြောင့် ရောဂါစွဲကပ်မှု မရှိခြင်း

- အဆိပ်အတောက်ဖြစ်စေသောအရာများ သုံးစွဲမှုကို ဥပဒေဖြင့် ထိန်းကွပ်ပေးခြင်း
- စက်ရုံများက ညစ်ညမ်းမှုများ ထုတ်လွှတ်ခြင်းမရှိစေရန် တားဆီးခြင်း

သန့်ရှင်းသော သို့မဟုတ် သဘာဝအတိုင်းဖြစ်သော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ရှင်သန်ပိုင်ခွင့်တွင် အောက်ပါ တို့ပါဝင်နိုင်သည်။

- ပန်းခြံများနှင့်ကစားကွင်းများကို ပြည်သူများ အသုံးပြုနိုင်ခြင်း
- အစိမ်းရောင်သဘာဝရပ်ဝန်းများနှင့် အမျိုးသားဥယျာဉ်များကိုနိုင်ငံတော်က ခွင့်ပြုထားခြင်း
- သန့်ရှင်းသောကမ်းခြေများမှာ ပြည်သူအများသွားလာနိုင်သော ပြည်သူပိုင်နေရာဖြစ်အောင် ထားရှိခြင်း

တာရှည်ခံသောဖွံ့ဖြိုးရေးရှိသည့်ဝန်းကျင်၌ နေထိုင်ပိုင်ခွင့်တွင်အောက်ပါတို့ပါဝင်နိုင်သည်။

- သစ်တောများ၊ စိမ့်မြေများနှင့် အခြားသဘာဝပတ်ဝန်းကျင် နေရာများကို အကာအကွယ် ပေးပိုင်ခွင့်ရှိခြင်း
- မြေယာ၊ သစ်တောနှင့် မြစ်ကြောင်းများသည် ပုံမှန်အတိုင်း လူသားတို့ကို အကျိုးပြုလျက် ရှိနိုင်အောင် အလွန်အကျွံသစ်ခုတ်ခြင်း၊ လွန်လွန်ကဲကဲငါးဖမ်းခြင်းခြင်းနှင့် မြေဩဇာပမာဏ အဆမတန် သုံးစွဲခြင်းများမှ အကာအကွယ်ပေးနိုင်ခြင်း

၁၄.၂.၁ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်ကိုရရန်မှာ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးဖြစ်ခြင်း

သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်ကို လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အနေဖြင့် ခံစားခွင့်ရှိအောင် ဥပဒေပြုဆောင်ရွက်ရာတွင် အောက်ပါ အင်္ဂါနှစ်ရပ် ပါဝင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအင်္ဂါနှစ်ရပ်မှာ တစ်ခုချင်း သီးခြားစီရပ်တည်နေသော်လည်း အပြန်အလှန်ဆက်စပ်နေကြသည့် သဘောလည်း ရှိပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့်ဆိုရသော် လူတစ်ဦးချင်းစီသည် မွေးရာပါ အခွင့်အရေးအဖြစ် ထိုပိုင်ခွင့်ကို ခံစားနိုင်ရုံသာမက ဥပဒေသဘောအရလည်း ထိုလူသား၏ရပိုင်ခွင့်ကို အကာအကွယ် ပေးထားရပါမည်။ ဥပဒေအဖြစ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိလျှင် စိတ်ကူးမျှော်မှန်းချက်တစ်ခုထက် မပိုပါ။ ထို့ပြင် ထိုပြဋ္ဌာန်းပြီးသော ဥပဒေကို အသက်ဝင်လာအောင် လိုက်နာကျင့်သုံးကြရန်လည်း လိုပါသည်။ သို့မဟုတ်လျှင် ဥပဒေရှိနေခြင်းမှာ မည်သို့မျှ အသုံးဝင်မည်မဟုတ်ပါ။ ခုံရုံးဖွဲ့စစ်ဆေးခြင်း၊ တရားခွင့်တွင် ထိုဥပဒေများ အသက်ဝင်နေခြင်းနှင့် ချိုးဖောက်ခံရပါက တရားရုံးက စေ့စပ်ညှိနှိုင်း ဖြန့်ဖြေပေးခြင်းရန်အခြေအနေရှိခြင်း အစရှိသည့် ဥပဒေကို အသက်ဝင်စေသော အရာများရှိနေမှသာ လူတစ်ဦးချင်းအနေဖြင့် ထိုဥပဒေများရှိခြင်း၏ အကျိုးကိုခံစားရပြီး ရပိုင်ခွင့်များ ပြည့်ဝစွာ နေထိုင်နိုင်မည်။ အကျဉ်းချုံးရသော် မွေးရာပါ လူ့အခွင့်အရေး (Substantive Right) သည် လူတစ်ယောက်အဖြစ် အသက်ရှင်ရပ်တည်နေသည်နေသည်နှင့်အမျှ အလိုအလျောက် ခံစားခွင့်ရှိသောအခွင့်အရေးဖြစ်ပြီး တရားဥပဒေက ပြဋ္ဌာန်းပေးအပ်ထားသော အခွင့်အရေး (Procedural Rights) တွင်မူ လူတစ်ဦး၏ လူ့အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခံရခြင်း မရှိရလေအောင် တရားရုံးများ သို့မဟုတ် တရားရုံးကဲ့သို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသော အဖွဲ့အစည်းများကို သုံးကာ မိမိအခွင့်အရေးကို ကာကွယ်နိုင်သည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကောင်းမွန်သန့်ရှင်းခြင်းကို လူသားတစ်ဦး၏ မွေးရာပါ ရပိုင်ခွင့် အဖြစ် တစ်နိုင်ငံချင်းအဆင့်တွင်သာမက နိုင်ငံတကာအဆင့်တွင်ပါ ပေးအပ်ထားသည်ကို ဥပဒေ အမျိုးမျိုးတွင် တွေ့နိုင်သည်။ စတော့ဟုမ်းသဘောတူညီချက်နှင့် Rio သဘောတူညီချက်ကဲ့သို့ ဥပဒေအပျော့စားများမှအပ အခြားစာချုပ်များတွင် သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင် နိုင်ခွင့်ကို လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါဝင်သည်။ ICESCR ဆိုလျှင် ထိုရပိုင်ခွင့်ကို အောက်ပါအတိုင်း သွယ်ဝိုက်ဖွင့်ဆိုထားသည်။

ဤစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသောနိုင်ငံတို့သည် လူသားတိုင်း ကာယသုခ စိတ္တသုခ အမြင့်ဆုံးအခြေအနေကို ရောက်နိုင်သမျှ ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိကြောင်း အသိအမှတ်ပြု ကြရမည်။ (ပုဒ်မ ၁၂. ၁)

လက်ရှိဤစာချုပ်ကိုလက်မှတ်ရေးထိုးထားသော နိုင်ငံများသည်လူတို့၏ စိတ်ရော ကိုယ်ပါ ကျန်းမာစွာ နေထိုင်ပိုင်ခွင့် အပြည့်အဝရရှိရေးကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် တတ်နိုင်သမျှ ဆောင်ရွက်ကြရမည်ဖြစ်ရာ လူသားတို့၏ ပတ်ဝန်းကျင်ကိစ္စအရပ်ရပ် တိုးတက်ကောင်းမွန် လာစေရန်နှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းများ၏ ညစ်ညမ်းမှု ဆိုးကျိုးမှ ကင်းဝေးစေရေး အစရှိသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ကြရပါမည်။ (ပုဒ်မ ၁၂. ၂ ခ)

ICESCR အနေဖြင့်သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်သည့် ရပိုင်ခွင့်ဟု တိတိကျကျ မရေးသားထားသည့်တိုင်အောင် လူသားတို့၏ ကျန်းမာသည့်အခြေအနေကို ရယူ ခံစားပိုင်ခွင့်ဆိုသည်မှာ ပတ်ဝန်းကျင်ကောင်းမွန်စွာ မဖြစ်နိုင်ခြင်းကို ခြုံငုံထားသည်။ ကျန်းမာစွာ နေထိုင်ခွင့်ကို ထိပါးလာသောအခြေအနေရှိလာလျှင် နိုင်ငံတော်မှာ တာဝန်ရှိသည်ဖြစ်ရာ ပတ်ဝန်း ကျင်ဆိုးကြောင့် ပြည်သူအများ မကျန်းမာခြင်းသည်လည်း ထိုလူ့အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ရာ ရောက်သည်။ ထိုစာချုပ်က သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် လူသားတို့နေထိုင်နိုင်သည်မှာ လူ့အခွင့်အရေးဟု မသတ်မှတ်ထားပေ။ သို့သော် ICESCR အထွေထွေမှတ်ချက် ၁၄ တွင် ဖော်ပြ သကဲ့သို့ပင်အစိုးရ၏ တာဝန်များတွင် လူသားတို့သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ရန် အတွက် သန့်ရှင်းသောသောက်ရေရရှိရေး ကိုယ်လက်သန့်ရှင်းစွာ နေထိုင်နိုင်ရေး၊ ညစ်ညမ်းမှုများ ဘေးမှ ချမ်းသာခွင့်ရနိုင်ရေး အစရှိသည်တို့ ပါဝင်နေကြသည်။ သို့ရာတွင် ထိုလူ့အခွင့်အရေးများ ရရှိစေခြင်းအားဖြင့် ရေရှည်ခံတည်တံ့သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု ခံရသောပတ်ဝန်းကျင် ဖြစ်လာစေရန်အတွက်မူ တာဝန်ခံရန်မပါရှိပေ။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် ရိယိုကြေညာစာတမ်း (၁၉၉၂) the Rio Declaration on Environment and Development (၁၉၉၂) ကဲ့သို့သော အခြားနိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များတွင်မူ သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်ကို လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်ပြုကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ကြေညာစာတမ်း များဟု ခေါ်တွင်သော စာချုပ်စာတမ်းများမှာ ဥပဒေအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွတ်သွင်းရန် မလိုရကား သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကောင်းတွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်ကို လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် သိသိသာသာ ပေါ်ထွက်လာအောင် ဥပဒေကြောင်းအရ မဆောင်ရွက်နိုင်ပေ။

ဒေသတွင်းအဆင့်တွင်မူ သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ခွင့်ကို လူ့အခွင့်

အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းများ ရှိကြပါသည်။ ဥပမာ - ၁၉၈၁ ခုနှစ်တွင် အသက်ဝင်ခဲ့သော အာဖရိက လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပြည်သူ့အခွင့်အရေး ပဋိညာဉ်စာတမ်းတွင် ပို၍တိကျစွာ ဖော်ပြ ထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။

ပြည်သူတို့သည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို အထောက်အကူပြုမည့် ကျေနပ်ဖွယ် ကောင်း လောက်အောင် ကောင်းမွန်သည့်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်ရှိရမည်။

သို့သော်လည်း အာဖရိကပဋိညာဉ်မှာ ပြည်သူတို့၏အခွင့်အရေးဟု သုံးနှုန်းထားသည် ဖြစ်ရာ လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင်ကို ရပိုင်ခွင့်အား အသိအမှတ်ပြုမပြု မရှင်းလင်းဘဲရှိ၏။ ဥပမာပတွင်မူ ထိုအာဖရိက ပဋိညာဉ်ကဲ့သို့ပင် အားဟုတ်ကွန်ဗင်းရှင်း Aarhus Convention (အောက်ပါစာတွင် အသေးစိတ်ကိုရှုပါ) ဟူ၍ စာချုပ်တစ်ရပ်ရှိသည်။ အရှေ့တောင် အာရှတွင်မူ အာဆီယံလူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်းဟူ၍ ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ထိုကြေညာ စာတမ်းက -

လူတိုင်းသည်ဘေးကင်းသော သန့်ရှင်းသော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အပါအဝင် လုံလောက်သော လူနေမှုအဆင့်ကို ရှိရန်အခွင့်အရေးရှိသည်။ (ပုဒ်မ ၂၈)

ထိုကြေညာစာတမ်းက သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ကို လူ့အခွင့်အရေး အဖြစ် ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားသော်လည်း ဥပဒေကဲ့သို့အာဏာတည်သော ပြဋ္ဌာန်းချက် မဟုတ် ခဲ့ပေ။ သို့သော် ထိုကြေညာစာတမ်း၏ အာနိသင်ကို ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံပါ လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် ပေါင်းစပ်လိုက်သောအခါ အရှေ့တောင်အာရှတွင်မူ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင် ပိုင်ခွင့်ကို မွေးရာပါ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အနေဖြင့် သတ်မှတ်ထားသည့်သဖွယ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။

လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေများသည် တစ်နိုင်ငံချင်းစီတွင်မူ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးများစွာ ခြားနားကြသည်။ ၁၉၈၀ မှစ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများစွာတွင် သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့် ကို လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ယခုအချိန်တွင် နိုင်ငံပေါင်း ၉၀ ကျော်တွင် ထိုသို့ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေထဲတွင် ကျယ်ပြန့်စွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များအဖြစ် ထည့်သွင်းထားသည်။ ဥပမာ - အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ အမှုတစ်ခုဖြစ်သော Rural Litigation and Entitlement Kendra Dehradun and others v State of UP and others တို့အမှုတွင် အိန္ဒိယ၏တရားရုံးချုပ်က အိန္ဒိယဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၂၁ ပါ အချက်ကို ကိုးကားခဲ့သည်။ ထိုအချက်တွင် ဥပဒေအတိုင်း ခံစားခွင့်ရှိသော လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့်ဘဝကို မည်သူတို့ကမျှ မရုပ်သိမ်းနိုင်ဟုဆို၏။ ထို့ကြောင့် လူတစ်ယောက်အဖြစ် အသက်ရှင်ရပ်တည်နိုင်ရန် အခွင့်အရေးဟု ရည်ညွှန်းလေ့ရှိကြသော ထိုပုဒ်မ ၂၁ ၌ သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် လူတစ်ဦးအနေဖြင့် နေထိုင်ခွင့်ရှိရမည်ဟူသော လူ့အခွင့်အရေးကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခဲ့ကြသည်။ အသက်ရှင်ခွင့်ဟု ဆိုလိုက်သည်နှင့် လူဖြစ်ရုံမျှ ရပ်တည်နိုင်ခြင်းမျိုးကို မဆိုလိုဘဲ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်ကို ဖန်တီးပေးနိုင်မည့် အရည် အသွေးများ ပါဝင်နေသော ဘဝကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

သဘာဝ

Minors Oposa v Factoran (1993) ဖိလစ်ပိုင်တရားရုံးချုပ်

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူတစ်ဦးဖြစ်သည့် အန်တိုနီယို အိုပိုဆာ၏ ကလေးများအပါအဝင် ကလေးတစ်စုက လက်ရှိ သစ်တောများအား ဖျက်ဆီးနေသည့် သစ်ခုတ်ခွင့် လိုင်စင်များကို ဖျက်သိမ်းပေးရန်နှင့် သစ်ခုတ်လိုင်စင်သစ်များ ထပ်မံချထားခြင်းမပြုရန်အတွက် ကလေးများအားလုံး၏ကိုယ်စား ရုံးတော်သို့ လျှောက်ထားခဲ့သည်။ ထိုလျှောက်ထားချက်သည် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ ၁၉၈၇ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ (အခန်း ၁၆)ကို ကိုးကားထားသည်။ ထိုအခန်းတွင် ပြည်သူတို့အနေဖြင့် မျှတညီညွတ်ပြီး ကျန်းမာရေးအတွက် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော ဂေဟစနစ်ကို ခံစားခွင့်ရှိရမည်။ ပြည်သူတို့တွင် ထိုကဲ့သို့သော ဂေဟစနစ်ကို စောင့်ရှောက်နိုင်ရန်အတွက် မိမိကိုယ်တိုင်ထိန်းသိမ်းခွင့်နှင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်ရေးအတွက် အားထုတ်ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိရမည်ဟု ရေးသားထားသည်။ မျိုးဆက်တစ်ခုမှတစ်ခုသို့ လက်ပြောင်းလက်လွှဲပြုရာတွင် မျိုးဆက်တိုင်း ညီတူညီမျှခံစားခွင့်ရှိသည့် သဘောကို ထိုအမှု၏ လျှောက်လဲချက်များက အခြေခံခဲ့ရာ သဘာဝသယံဇာတများသည် ကလေးရောလူကြီးများနှင့်ပါ သက်ဆိုင်သည်ဟု ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ သယံဇာတများသည် ကလေးများ၏ ဝေစုများထဲမှ လူကြီးများ၏ခိုးယူခြင်းကို ခံနေရကြောင်း၊ အနာဂတ်မျိုးဆက်ကို နစ်နာစေလျက်ရှိကြောင်း ဤအမှုက ထုတ်ဖော်ခဲ့သည်။

တရားရုံးချုပ်က ကလေးများဘက်ကို အနိုင်ပေးလိုက်ပြီး အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ၎င်းတို့အဖို့ ချန်ထားပေးနိုင်ခြင်းမှာ နိုင်ငံတစ်ခုအတွက် အခြေခံလိုအပ်ချက်ဖြစ်ကြောင်း၊ မျိုးဆက်တိုင်းက သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းရန် တာဝန်ရှိကြောင်း တရားရုံးက ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။

ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် နိုင်ငံအများစုက သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ကို လူ့အခွင့်အရေးအနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ မည်သည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေကမျှ ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော်လည်း စတော့ဟုမ်းကြေညာချက်ကဲ့သို့ ဥပဒေအပျော့စားများနှင့် အာဖရိက ပဋိညာဉ်နှင့် ICESCR ကဲ့သို့ တရားဥပဒေအဖြစ် တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်းထားသော သဘောတူညီချက်များကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ခွင့်မှာ လူသားတို့၏ အခြေခံအခွင့်အရေးဖြစ်ကြောင်း တစ်စစ ပိုမိုလက်ခံလာကြခြင်းကို ပြသနေသည်။ တစ်နိုင်ငံချင်းအဆင့်တွင်မူ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် သွယ်ဝိုက်အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ တိကျစွာ ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် တရားရုံး၏ အဆုံးအဖြတ်အရ သတ်မှတ်ကာကွယ်ပေးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း တိုးတက်မှုများ တစ်စစ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။

၁၄.၃ သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်ဖြစ်စေရေး တရားဥပဒေအရ အကာအကွယ် ပေးခြင်း

သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင်နေထိုင်ပိုင်ခွင့်မရှိလျှင် တရားဥပဒေအရ တရားစွဲနိုင်ခွင့်ကို နိုင်ငံတကာစာချုပ်အချို့တွင် အတိုချုံး ဖော်ပြထားသည်များရှိသည်။ အားဟုတ်ကွန်ဗင့်ရှင်းတွင်မူ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကို အကျယ်တဝင့် ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ ထိုစာချုပ်မှာ သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးထားသော ဥပဒေနှင့်အာရှအလယ်ပိုင်းမှ နိုင်ငံများက မိမိပြည်တွင်းတွင် လိုက်နာကျင့်သုံးရန် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းအကောင်အထည်ဖော်ကြရသည်။ ထိုအခွင့်အရေးကို တရားဥပဒေဘောင်ဝင်အောင်ပြုသော အစဉ်အလာတွင် ကုလသမဂ္ဂသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိရာထူးကို ထားရှိခြင်းလည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကို ရီယိုကြေညာချက် (၁၉၉၂)တွင် အောက်ပါကဲ့သို့ အကျယ်ချဲ့ဖော်ပြခဲ့သည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာကိစ္စများသည် သက်ဆိုင်ရာနယ်ပယ်အဆင့် အသီးသီးမှ ပြည်သူများ ပါဝင်ခြင်းကို ရယူဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အကောင်းဆုံးဖြေရှင်းနိုင်သည်။ တစ်နိုင်ငံချင်း အဆင့်တွင် လူတစ်ဦးချင်းစီသည် အာဏာပိုင်တို့လက်ဝယ်ရှိ မိမိပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ပတ်သက်သော အကြောင်းအရာများကို ရယူသိရှိနိုင်သည့် သင့်လျော်ရာလမ်းကြောင်းရှိရမည်။ ဘေးဖြစ်စေတတ်သော ပစ္စည်းများနှင့် လုပ်ငန်းများအစရှိသည့် အချက်အလက်များကို ပြည်သူတို့သိရှိနိုင်ကြပြီး သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးကို ဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်ကြရာတွင် ပြည်သူတို့သည် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အခွင့်အရေးရှိရမည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် အများပြည်သူ သိရှိနိုးကြားစေရေးကို အားပေးဆောင်ရွက်ကြရမည်ဖြစ်ပြီး ပြည်သူ၏ပါဝင်မှုကို တတ်နိုင်သမျှ လမ်းဖွင့်ကြိုဆိုကြရမည်။ နစ်နာချက်ကြောင့် မကျေနပ်ခဲ့ပါလျှင် မျှတသောတရားစီရင်မှုကို ပြည်သူတို့ရရှိနိုင်ရန် နစ်နာမှုများအတွက် ကုစားပေးခြင်း၊ အရေးယူဆောင်ရွက်ပေးခြင်း အစရှိသည်တို့ကို လုပ်ဆောင်ပေးရမည်။

သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာကြည့်လျှင် ဥပဒေအရ ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသော လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ရန်အတွက် အချက်သုံးချက် လိုအပ်သည်။ (၁) ပြည်သူတို့သည် မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သက်ဆိုင်သော သတင်းအချက်အလက်များကို ရပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။ (၂) ပြည်သူတို့သည် မိမိပတ်ဝန်းကျင်နှင့်သက်ဆိုင်သော ကိစ္စများကိုဆုံးဖြတ်သောအခါ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိရမည် (၃) မိမိပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ပတ်သက်သောကိစ္စများတွင် အငြင်းပွားမှုများ ဖြစ်ပွားသောအခါ တရားရုံးတွင် တရားရင်ဆိုင်ပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။ အခြားသော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကိုသုံးလျက် ဖြေရှင်းပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

အားဟုတ်ကွန်ဗန်းရှင်း The Aarhus Convention (1998)

ဥရောပတိုက်အခြေစိုက် အားဟုတ်ကွန်ဗန်းရှင်းမှာ ‘ဥရောပတိုက်အတွက် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အရေး’ဟူသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ချက်များ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံတကာ စာချုပ်မှာ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် ပြည်သူများနေထိုင်ပိုင်ခွင့်ရှိရေးအတွက် ဤစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသောနိုင်ငံတိုင်းက ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း အကောင်အထည်ဖော်ကြရန် တာဝန် ရှိသည်။ ထိုဥပဒေအရ နိုင်ငံသားတို့သည် သတင်းအချက်အလက်များကို ရယူပိုင်ခွင့်ရှိပြီး အဆုံးအဖြတ်ပြုရာတွင် ပါဝင်ခွင့်နှင့် တရားဥပဒေရှေ့မှောက်ရင်ဆိုင်ပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ ထိုစာချုပ်ကို ဥရောပနှင့် ဗဟိုအာရှမှ နိုင်ငံပေါင်း ၄၆ နိုင်ငံက လက်မှတ်ရေးထိုးထားပြီး ဥပဒေရေးသားပြီး အသက်သွင်းရသော နိုင်ငံတကာစာချုပ်များတွင် အထိရောက်ဆုံးပုံစံတစ်ခုအဖြစ် ယူဆကြသည်။ အရှေ့တောင်အာရှအတွက်လည်း ထိုအားဟုတ် ကွန်ဗန်းရှင်းကဲ့သို့ ဒေသအဆင့် စာချုပ်တစ်ခု ဖော်ထုတ်လိုသောအခါ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတစ်ခုခုက ဥပဒေပြုလိုသည့်အခါ နမူနာအဖြစ် စံပြုစရာ ဖြစ်လာလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ကြသည်။

၁၄.၃.၁ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များရယူပိုင်ခွင့်

သတင်းအချက်အလက်မရရှိသော အခြေအနေ၌ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် အန္တရာယ် ရှိစေသောစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်မည့် အဆိုပြုချက်များအပေါ် ပြည်သူတို့ဘက်က သုံးသပ်ရန်၊ အားကောင်းပြီး ရှေ့နောက်ညီညွတ်သော အချက်အလက်များ ရှိ မရှိ ဆင်ခြင်ဆွေးနွေးရန် မဖြစ်နိုင် တော့ပေ။ သတင်းအချက်အလက်ရယူပိုင်ခွင့်ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိသော အခြေအနေမျိုးတွင် ပြည်သူတို့သည် မနက်အိပ်ယာမှန်းချိန်တွင် မိမိမည်သည့်အခါကမျှ မကြားဖူးခဲ့သော စီမံကိန်းကြီး တစ်ခုခုက မိမိအိမ်နံဘေးသို့ ရောက်လာသည်ကို တွေ့ရနိုင်သည်။ မည်သည့်စီမံကိန်းများ ဆောက် လုပ်နေသည်ကို သိရှိရန်ကြိုးစားပါက သတင်းအချက်အလက်ကို ထိန်ချန်ထားသူတို့က ထိုသူတို့အား ထုတ်ပြန်မပေးလိုကြပေ။ ပြည်သူများထဲတွင် မိဘလုပ်သူတို့က ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းလာသည့် အတွက်ကြောင့်ဖြစ်စေ မြင့်တက်လာသော ယာဉ်ကြောပိတ်ဆို့မှုများကြောင့်ဖြစ်စေ ကလေးများ အတွက် စိုးရိမ်ကြောင့်ကြရသလို လယ်သမားတို့ကလည်း လယ်မြေများအပေါ် ကျရောက်စေသော အကျိုးဆက်များအတွက် စိတ်ပူကြရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းတူပင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင် နေသူတို့ကလည်း မိမိတို့ စီးပွားရေးအပေါ် မည်ကဲ့သို့သော အကျိုးအပြစ်များကျရောက်လာမည်ကို ပူနံကြမည်ဖြစ်သည်။ မည်မျှပင်စိုးရိမ်နေကြစေကာမူ ထိုဆောက်လုပ်ရေး စီမံကိန်းကြီးအကြောင်း ကို လုံးစေ့ပတ်စေ့သိရှိနိုင်ရန် သတင်းအချက်အလက်မရရှိအောင် ပိတ်ဆို့ထားပါက ထိုစီမံကိန်းကြီး ကြောင့် ဖြစ်လာသော အကျိုးဆက်များကိုရင်ဆိုင်ရန် ၎င်းတို့အနေဖြင့် မည်သို့မျှ ပြင်ဆင်ထားနိုင် မည် မဟုတ်ပေ။ စီမံကိန်းအကျိုးဆက်မှာ မည်မျှပင်နည်းပါးသည်ဖြစ်စေ ဆိုင်ရာသတင်းအချက် အလက်ကို ရရှိသင့်သည်။ သတင်းအချက်အလက် ရရှိပိုင်ခွင့်မှာ အခြေခံအခွင့်အရေးဖြစ်သင့်ပြီး ထိုသို့ သိရှိနေမှသာ ပြည်သူများအနေဖြင့် ဖြစ်လာနိုင်သည့်အကျိုးဆက်ကို ချိန်ဆနိုင်ပြီး မိမိတို့ နေထိုင်ရာ ပတ်ဝန်းကျင်အတွက် လိုအပ်သည်များကို ပြင်ဆင်နိုင်မည်။ ဆိုးကျိုးများတွင် စီမံကိန်း ကြီးများကိုလည်း သတင်းအချက်အလက်ရှိမှသာ ကျိုးကြောင်းပြ ဆန့်ကျင်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး လက်ရှိ

စီမံကိန်းကိုဖယ်ရှားရန် သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုးနည်းစေအောင် ပြောင်းလဲတည်ဆောက်ရန် အဆိုပြုနိုင်မည်။ ထိုကဲ့သို့သော လိုအပ်ချက်များကြောင့် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခြင်း လူ့အခွင့်အရေး အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် သတင်းအချက်အလက်များ ရယူနိုင်ခွင့် ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းပေးရန် လိုအပ်သည်။

ဥပမာ - အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံသည် သတင်းအချက်အလက်လွတ်လပ်စွာ ရပိုင်ခွင့်ဥပဒေကို ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဧပြီလကတည်းက ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ထိုသတင်းအချက်အလက် ရပိုင်ခွင့် ဥပဒေကို ၁၉၉၇ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ အခန်း၄၈ တွင် အောက်ပါအတိုင်း ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့သည်။

နိုင်ငံတော်၏ လုံခြုံရေး၊ ပြည်သူ့ဘဝလုံခြုံရေးနှင့် တရားဥပဒေနှင့်အညီ အကာအကွယ် ရပိုင်ခွင့်ရှိသော သူတစ်ထူး၏ အကျိုးစီးပွားတို့ကို မထိခိုက်သရွေ့ အစိုးရဌာန သို့မဟုတ် အစိုးရက ဆောင်ရွက်နေသော လုပ်ငန်းတစ်ခု သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အစိုးရအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုက လက်ဝယ် ထားသော သတင်းအချက်အလက်များကို နိုင်ငံသားတစ်ဦးက ရယူပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။

ထိုဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်မှာ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ၁၉၉၇ ခုနှစ် တရားဝင်သတင်းအချက်အလက် ရယူပိုင်ခွင့်အက်ဥပဒေကို ပေါ်ထွန်းစေခဲ့သည်။ မလေးရှား နိုင်ငံတွင် ပီနံပြည်နယ်နှင့် ဆလန်ဂေါပြည်နယ်တို့မှာ သတင်းအချက်အလက် ရယူပိုင်ခွင့်ဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းထားသော်လည်း တစ်မျိုးသားလုံးအဆင့် ဥပဒေအနေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းနိုင်သေးခြင်းမရှိပေ။ စင်ကာပူနိုင်ငံတွင်မူ ထိုကဲ့သို့သောဥပဒေမျိုး လုံးဝထုတ်ပြန်ထားခြင်းမရှိပါ။ သတင်းအချက် အလက် ရယူရန်အခွင့်အရေးရရှိပါက ရပ်ရွာပြည်သူတို့သည် အဆိုပြုထားပြီးဖြစ်သော ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းကြီးများနှင့် ယင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်လာနိုင်သည့် အကျိုးဆက်များကို သိရှိနိုင်သည်။ ဥပမာ- နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အဝေးပြေးလမ်းမကြီးကို အသစ်ဖောက်လုပ်ရန်ဖြစ်စေ၊ လျှပ်စစ်ဓာတ်အားပေး စက်ရုံတစ်ခုကို တည်ဆောက်ရန်ဖြစ်စေ ပြင်ဆင်နေလျှင် နယ်မြေခံပြည်သူများကို ဆောက်လုပ်ရေး ရောက်ရှိလာမည့်နေရာများနှင့် ဆောက်လုပ်ရန်ကာလကို တိတိကျကျ အကြောင်းကြားထားနိုင် ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။

ထိုဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်းခြင်းမှာ အစကောင်းသည့် ရလဒ်တစ်ခုဖြစ်သော်လည်း အကောင် အထည်ဖော်ရာတွင် အနှောင်းသေချာရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းလာကြသည်မှာ ယခင် လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်တစ်ခု မဟုတ်ခဲ့သောကြောင့် အစိုးရအဖွဲ့စီမံကိန်းထံမှ သတင်းအချက် အလက်ရယူရာတွင် မြန်ဆန်ခြင်း တိကျခြင်းမရှိဘဲ ဖြစ်နေနိုင်သည်။ ကျိုးကြောင်းခိုင်လုံခြင်းမရှိဘဲ သတင်းအချက်အလက်ကို ထိန်ချိန်ထားနိုင်အောင် ဆက်လက်ကျင့်သုံးနေဆဲဖြစ်သော အပိတ်အဆို များကိုလည်း ဖယ်ရှားရပါမည်။ မလေးရှားကဲ့သို့သော နိုင်ငံမျိုးတွင် သတင်းအချက်အလက် ရယူ ပိုင်ခွင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းထားသော အချို့ပြည်နယ်များတွင် သတင်းအချက်အလက် တကယ်ရယူသော အခါ၌ နိုင်ငံတော်လျှို့ဝှက်ချက် အက်ဥပဒေ(၁၉၇၂) ရှိနေခြင်းကြောင့် အဟန့်အတား တစ်ဖန် ပြန်ဖြစ်ရသည်။ ထိုဥပဒေအရ နိုင်ငံတော်လျှို့ဝှက်ချက်ဟူသည့် စာရင်း၏ အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်မှု မှာ ကျယ်ပြောလွန်းသည့်အတွက် မည်သည့်စာရွက်စာတမ်းမဆိုပင် နိုင်ငံတော်၏ လျှို့ဝှက်ချက်

အဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သလောက်ပင်ဖြစ်ရာ သတင်းအချက်အလက်ရရှိရန် အလွန်ခက်ခဲစေပြီး ထိုဥပဒေကို ချိုးဖောက်ပါက ကြီးလေးသောအပြစ်ဒဏ်သင့်သည့်ဘေးကလည်း ရှိနေပြန်သည်။

၁၄.၃.၂ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် ပြည်သူတို့ ပါဝင်ပိုင်ခွင့်

ပြည်သူတို့အနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ အဆုံးအဖြတ်များတွင် နည်းလမ်းများစွာဖြင့် ပါဝင်နိုင်ကြသည်။ အများဆုံးတွေ့ရသော နည်းလမ်းနှစ်ခုမှာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် မထိခိုက်စေရေးအတွက် စီမံကိန်းများကို စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေး အပိုင်း (ရံဖန်ရံခါတွင် မြို့ပြနှင့် ကျေးလက်စီမံကိန်းများ စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးဟုလည်း ခေါ်တွင်) နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်ဆိုင်ရာ စည်းကမ်းပိုင်းများတွင် ပြည်သူတို့ ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်သည်။ မြို့ပြနှင့်ကျေးလက်စီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် မြို့ကြီးမြို့ငယ်တို့၏ အနာဂတ်ကို အပြောင်းအလဲဖြစ်စေမည့် စီမံကိန်းများကို အကြမ်းရေးဆွဲနေချိန်ကပင် ပြည်သူတို့ပါဝင်မှုကို ခွင့်ပြုကြရမည်။ တရားဥပဒေအရလည်း ပတ်ဝန်းကျင်တွင် လက်ငင်းဆိုးကျိုးများရှိနေလျှင် ပြည်သူတို့အနေဖြင့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများရှိလျှင် ဖွင့်ဟပြောဆိုနိုင်ရန်၊ ပြည်သူတို့သည် မကျေနပ်သော လက်ရှိ စီမံကိန်း၏ အစိတ်အပိုင်းများနှင့်ပတ်သက်ပြီး တောင်းဆိုမှုများကိုပြုလုပ်နိုင်ရန် အခွင့်အရေး ရှိရမည်။ ဥပမာ - လူနေအိမ်ခြေများအနီးတွင် ဓာတုပစ္စည်းစက်ရုံတည်ဆောက်ခြင်းကို ပြည်သူတို့ ကျေနပ်ခြင်းမရှိ ကန့်ကွက်ခြင်းမျိုးကိုဆိုလိုသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် မထိခိုက်စေရေးအတွက် စီမံကိန်းများအား စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေး စည်းကမ်းများ ထုတ်ပြန်ခြင်းအားဖြင့် အဆောက်အအုံများနှင့် ပို့ချရေးစီမံကိန်းများ မည်သည့်နေရာတွင်သာ ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ကို ကန့်သတ်ကာ ထိန်းသိမ်းခြင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစည်းကမ်းများတွင် လူနေအိမ်ရာများ ရှိရာအရပ်တွင် ဆောက်လုပ်နိုင်သည့် စက်မှုလုပ်ငန်း အရေအတွက်ကို ကန့်သတ်ခြင်းနှင့် အဆောက်အအုံများ၏အမြင့်နှင့် အရွယ်အစားကို စည်းကမ်းကြပ်မတ်ခြင်း စသည်တို့ကို အများဆုံးတွေ့ရသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက် (Environmental Impact Assessment)

ပို့ချရေးစီမံကိန်းတစ်ခု၏ ပမာဏနှင့်အမျိုးအစားအလိုက် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် သက်ရောက်မှုကို ခန့်မှန်းတွက်ဆထားသော အစီရင်ခံစာဖြစ်သည်။ ဥပမာ - စက်ရုံတစ်ရုံမှထွက်သော ညစ်ညမ်းမှုကြောင့် အနီးအနားတွင်ရှိသော သစ်တောများမည်မျှ ထိခိုက်မှုရှိမည်ကို ခန့်မှန်းတွက်ချက်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ပို့ချရေးစီမံကိန်းတစ်ခုက သက်ရောက်မည့် ဆိုးကျိုးကို အနည်းဆုံးဖြစ်အောင် လျော့ချရန် နည်းလမ်းများကို အကြံပြုခြင်း။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှုဆန်းစစ်ချက် (EIA) ကို အဖြောင့်မတ်ဆုံး ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ထိုစီမံကိန်းဆောက်လုပ်ရေးနှင့် မပတ်သက်သူများကို လုပ်ဆောင်စေခြင်းက အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာတွင် လေထု၊ ရေထုနှင့် မြေယာများမည်သို့ ထိခိုက်နိုင်သည်ကို အသေးစိတ်စစ်ဆေးကြရသည်။ အချို့စီမံကိန်းများတွင် လူမှုဘဝအကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်နှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုပါ ထည့်သွင်း တွက်ချက်ကြရသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှုဆန်းစစ်ချက်ကို မည်သို့ ဆောင်ရွက်ရမည်ဟူ၍ ပုံသေကားကျ နည်းတစ်ခုကို သတ်မှတ်ရန်မှာ မဖြစ်နိုင်ပါ။ အခြေအနေများသည် တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံ မတူကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှု ဖြစ်နိုင်ခြေ အတန်များသော သို့မဟုတ် ကြီးမားလှသော အချို့စီမံကိန်းကြီးများ၌ စီမံကိန်းကို ချမပေးမီကပင် EIA ကို ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ကြောင်း တရားဥပဒေအရ ပြဌာန်းထားခြင်းမျိုးလည်း တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ထို့ပြင် EIA အစီရင်ခံစာတစ်ခုတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှုများအပြင် သက်ရောက်နိုင်ခြေရှိသည့် ဆိုးကျိုးများကို ထိုစီမံကိန်း ဆောက်လုပ်ဆဲ အချိန်နှင့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်နေချိန်များတွင် လျော့ချနိုင်သည့်နည်းလမ်းများကို ထည့်သွင်းရေးသားကြရသည်။ ထို့ပြင် EIA တစ်ခုကို ဆောင်ရွက်သောအခါ အများပြည်သူတို့ပါဝင်နိုင်သည့် အခြေအနေမျိုး ပါဝင်အောင် အားထုတ်ကြရမည်။ သို့ရာတွင် EIA တစ်ခုတည်း ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ဘေးကင်းလုံခြုံစေမည်ဟု အာမခံနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ အချို့စီမံကိန်းကြီးများတွင် ကုမ္ပဏီက EIA ဆောင်ရွက်သည့်အဖွဲ့ကို သတင်းအချက်အလက်များ ပေးသင့်သည်ကို မပေးဘဲ ထိန်ချန်ထားခြင်းများရှိခဲ့လျှင် နောက်ဆုံးတွင် ထိုဆန်းစစ်ချက်မှာ မမှန်မကန် အချက်အလက်များ ပါဝင်သွားနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် ကုမ္ပဏီက မိမိတို့စီမံကိန်းက သက်ရောက်နိုင်သော

ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးများကို အရှိအတိုင်း မတင်ပြရန် ညှိနှိုင်းနိုင်မည့် EIA ရေးသားသူများ ကိုသာ ခန့်ထားလိုက်ခြင်းမျိုး ဖြစ်ပေါ်တတ်သည်။ ထိုအခြေအနေ နှစ်မျိုးစလုံးမှာ စီမံကိန်းကြီးများ ဆောင်ရွက်စဉ် ပြည်သူတို့ဘေးကင်းရေးကိုရှေးရှုကာ ကြီးကြပ်စစ်ဆေးမှုများရှိအောင် မစီမံထား လျှင် မည်မျှပင် EIA ရေးသားတင်ပြရန် ဥပဒေထုတ်ပြန်ထားသော်လည်း အချည်းနှီးပင်ဖြစ်မည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် မထိခိုက်စေရေးအတွက် စီမံကိန်းများအား စည်းကမ်းထိန်းသိမ်း ရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်ထုတ်ပြန်ခြင်း လုပ်ငန်းနှစ်ခုစလုံး တွင် အများပြည်သူပါဝင်စေခြင်းဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို မပျက်မကွက် စောင့်ရှောက်နိုင်သည်။ သို့သော် ပြည်သူတို့၏ပါဝင်မှု ထိရောက်စေရန်အတွက် ပါဝင်သည်ဆိုရုံမျှ မဟုတ်ဘဲ လေးလေး နက်နက် အဓိပ္ပာယ်ရှိစွာ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပြီး ပြည်သူတို့ဘက်က တုံ့ပြန်လာသည်များကို အလေးအနက်ထားစဉ်းစားပြီး အဆုံးအဖြတ်များကို ဆောင်ရွက်ကြရမည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် ပြည်သူတို့၏ ဆိုစကားကို နားထောင်ခြင်းမှာ နားထောင်ရုံဖြင့်မပြီးဘဲ ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်တို့က အရေးတယူစဉ်းစားမှသာ အဓိပ္ပာယ်ရှိသော နားထောင်ခြင်းဖြစ်မည်။ ထိုသို့ တလေးတစား ဆောင် ရွက်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်လာရန်မှာ လုပ်ငန်းအစမှ အဆုံးတိုင်အောင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည်ဖြစ်ပြီး နောက်ဆုံး ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သောအခါ ပြည်သူတို့၏အမြင်များကို မည်သို့ ထည့်သွင်းစဉ်းစား တုံ့ပြန်ထားသည်ကိုလည်း ထင်ရှားစွာ ပြသကြရမည်။ ဥပမာ - နောက်ဆုံးအဆင့် အစီရင်ခံစာတွင် အခန်းတစ်ခန်း သီးသန့်ထည့်သွင်းကာ ပြည်သူတို့၏အမြင်များကို ထည့်သွင်းတင်ပြကာ ထိုအမြင် များကို မည်သို့မည်ပုံ လက်ခံစဉ်းစားခဲ့သည်ဆိုသည်ကိုလည်းကောင်း၊ မည်သည့်အကြောင်းကြောင့် ငြင်းပယ်ခဲ့သည်ဆိုသည်ကိုလည်းကောင်း ဖော်ပြနိုင်သည်။ ထို့ပြင် ပြည်သူ့အသံကို နားထောင်သည် ဆိုရာဝယ် အများပြည်သူများ မခွဲမခြား အားလုံးပါဝင်နိုင်မှာသာ အမှန်တကယ် ပြည်သူများ ပါဝင်နိုင်ခြင်းဟု ခေါ်တွင်နိုင်မည်။ ဥပမာ - အဖြစ်အပျက် အတော်များများတွင် အမျိုးသမီးတို့၏ ပါဝင်နိုင်ခြင်းမှာ ကန့်သတ်ခံရလေ့ရှိသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ယိုယွင်းသော် အမျိုးသမီးတို့၏ အခွင့်အရေးကို တစ်နည်းမဟုတ်တစ်နည်း ထိခိုက်လေ့ရှိသည်။ ကျေးလက်မှ အမျိုးသမီးများသည် ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်းကို သိသာစွာပင် ခံစားရလေ့ရှိကြောင်း၊ အကယ်၍ လယ်ယာလုပ်ငန်းများ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်ပြုန်းမှုကြောင့် ထိခိုက်ခဲ့လျှင် အမျိုးသမီးတို့၏ဘဝကို များစွာထိခိုက် နာကျင်စေကြောင်း အမျိုးသမီးများအား ခွဲခြားမှုအမျိုးမျိုး ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ် CEDAW ၏ အပိုဒ် ၁၄ တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ရေခပ်၊ ကောက်စိုက်နှင့် ကောက်ရိပ်အလုပ်များအပါအဝင် ပုံမှန်အားဖြင့် အမျိုးသမီးတို့ တာဝန်ယူရလေ့ရှိသော အလုပ်များ အပေါ် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပြောင်းအလဲများ (ဥပမာ - ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှု)က များစွာ အကျိုးသက်ရောက်လေ့ရှိသည်။

ပြည်သူတို့ အမှန်တကယ် ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်သည့်အခြေအနေမှာ ပြည်သူတို့အနေဖြင့် အခြေအနေအရပ်ရပ်ကို စူးစမ်းနိုင်ရန်၊ လိုအပ်သည့် အချက်အလက်များကို သုတေသနပြု ရှာဖွေ နိုင်ရန် လုံလောက်သည့်အချိန်ကိုမပေးဘဲ မဖြစ်နိုင်ပါ။ ၎င်းတို့လက်ဝယ်တွင် သတင်းအချက် အလက်များရှိမှသာ ၎င်းတို့အတွက် သင့်လျော်သည်ဟုယူဆသော အချက်များကိုလည်း အကြံပြု တင်ပြနိုင်ပါမည်။ ပြည်သူတို့ ပါဝင်ခွင့်ရစေသည့် အစီအစဉ်မှာလည်း သက်ဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်း များကို ပြည်သူအများ နားလည်နိုင်အောင် ရေးသားထားသောပုံစံဖြင့် ရရှိစေမှသာ ပြည်သူတို့က

တကယ့် သတင်းအချက်အလက်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိရှိနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ မည်မျှပင် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ပါဝင်နေသည့်တိုင်အောင် ပြည်သူများကိုတင်ပြသော အခါ အရပ်သားနားလည်အောင် သင့်လျော်သော ဘာသာစကားဖြင့် သုံးနှုန်းတင်ပြရပါမည်။

အစိုးရများသည် စီမံကိန်းများဆောင်ရွက်ရာတွင် အများပြည်သူပါဝင်ခွင့်ကို အမှန် တကယ်မပေးဘဲ လီဆယ်ကာ ပါဝင်နိုင်သယောင်ပြုခြင်း၊ ပြည်သူတို့၏ ပါဝင်မှုကို ထိန်းချုပ် ကန့်သတ်ခြင်းများကို နည်းပေါင်းစုံဖြင့် ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာ - မိမိတို့ စီစဉ်ထားသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းကို လိုလားသော ပြည်သူများကိုသာဆွေးနွေးပွဲသို့ တက်ရောက်စေလျက် ထိုသူတို့၏အားပေးထောက်ခံသော အသံကိုသာ ထွက်ပေါ်လာအောင်ပြုပြီး အခြားသော စီမံကိန်းကို မကျေမနပ် ကန့်ကွက်နေကြသူတို့၏ အသံကို ဖုံးကွယ်နိုင်အောင်ကြိုးစားခြင်း။ အချို့သော စီမံကိန်း ကြီးများတွင် အစိုးရသည် အများပြည်သူကို ဆွေးနွေးပွဲများသို့ မတက်ရောက်နိုင်အောင် လမ်းများကို ပိတ်ဆို့ထားခဲ့သည့် ဥပမာများလည်း ရှိခဲ့သည်။ ထိုနည်းတူပင် အများပြည်သူ ပါဝင်နိုင်သည့် အချိန်ကို မရမက နောက်ဆုတ်ထားပြီး ၎င်းတို့၏ တက်ရောက်ဆွေးနွေးမှုများ သဲထဲရေသွန် ဖြစ်လောက်သည့် မထိရောက်နိုင်သည့် ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ စတင်နေပြီဖြစ်သည့် အချိန် ကျမှ ခွင့်ပြုခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ အဆိုးဆုံးမှာ ပြည်သူက လုံးဝမသိရှိနိုင်၊ မပါဝင်နိုင်ဘဲ လုပ်ငန်း အကောင်အထည်ဖော်လိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း
အများပြည်သူက အဓိပ္ပာယ်ရှိစွာ ပါဝင်နိုင်ခြင်း

နိုင်ငံတစ်ခု၏ အစိုးရက ကျေးဇူးတင်သာရကာနှင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များဖြင့် နာမည်ကျော်သော မိုးသစ်တောများထဲတွင် အမျိုးသားဥယျာဉ်တစ်ခုကို တည်ဆောက်ရန် လိုလားလျက်ရှိသည်။ ထို စီမံကိန်းဧရိယာအနီးတဝိုက်ရှိ ကျေးရွာအများအပြားက ထိုစီမံကိန်း အကောင်အထည်ဖော်ဖြစ်လျှင် ခရီးသွားလုပ်ငန်းကြောင့် ဒေသစီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးရေးတိုးတက်လာမည်ဟု ယုံကြည်ပြီး ထိုစီမံကိန်းကို ထောက်ခံကြသည်။ သို့သော် သစ်တောဧရိယာအနီးတဝိုက်နှင့် စီမံကိန်းဧရိယာတစ်လျှောက် နေထိုင်ကြသော တောင်ပေါ်တိုင်းရင်းသားအုပ်စုအချို့က ၎င်းတို့၏ မြေယာများဆုံးရှုံးသွားပြီး အမဲလိုက်ခွင့်လည်း ပိတ်ပင်ခံရပြီး အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအခက်အခဲများ ကြုံလာမည်ကို စိုးရွံကြ သည်။ ပထမဆုံးအကြိမ်ကျင်းပသော အစိုးရကစီစဉ်သည့် ရပ်ရွာလူထုနှင့် တွေ့ဆုံသည့်ပွဲတွင် စီမံကိန်းကို လိုလားသော ကျေးရွာများအုပ်စုနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ ပါဝင်သော အဖွဲ့များ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြန်အလှန်ငြင်းခုံကြရင်း အဖြေမထွက်ဘဲ အစည်းအဝေး ပြီးဆုံးသွား ခဲ့သည်။ ထိုတွေ့ဆုံပွဲအပြီးတွင် အစိုးရကဝတ္တရားရှိသည့်အတိုင်း ရပ်ရွာပြည်သူတို့ ပါဝင်ခွင့်ကို မိမိဘက်က ဖြည့်စွမ်းပြီးဖြစ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်လိုက်ကာ တောင်ပေါ်ဌာနေ တိုင်းရင်းသားရွာများကို နှင်ထုတ်ကာ သစ်တောအား အမျိုးသားဥယျာဉ်အဖြစ် အသွင်ပြောင်းခြင်းကို စတင်ဆောင်ရွက် တော့သည်။

မေးခွန်းများ

- အစိုးရသည် အများပြည်သူတို့ ပါဝင်နိုင်ခွင့်ကို ဝတ္တရားကျေပြန်စွာ ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ပါသလား။
- အကယ်၍ စီမံကိန်းကိုလိုလားသော ရွာသားများအရေအတွက်မှာ တောင်ပေါ်တိုင်းရင်းသား အရေအတွက်၏ ငါးဆမျှ များနေခဲ့သောအဖြစ်အပျက်တွင် ရွာသားများ၏ အသံကိုသာ အစီရင်ခံစာက လက်ခံစဉ်းစားခဲ့လျှင် မျှတပြီး ဒီမိုကရေစီရှိရှိ ဆောင်ရွက်သောလုပ်ရပ်ဟု ထင်ပါသလား။
- ထိုအငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်သည့် အခြားသော အဖြေရှိပါသလား။

၁၄.၃.၃ တရားဥပဒေအရ အမှုရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်း

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအန္တရာယ်များ ထွက်ပေါ်လာနိုင်ခြေရှိသဖြင့် တရားရုံးကို ဦးတိုက်ဖြေရှင်းလိုလျှင်ဖြစ်စေ ထိုအန္တရာယ်များ ပေါ်ထွက်လာနိုင်ခြေကို အကြောင်းပြုသော အငြင်းပွားမှုများကို တရားဥပဒေ၏ရှေ့မှောက်တွင် ဖြေရှင်းနိုင်ခွင့်ရ မရ ဟူသော ကိစ္စမှာလည်း အရေးကြီးလှသည်။ တရားရုံးသို့ တက်ရောက်ဖြေရှင်းခွင့်ရှိ မရှိ ဆိုသည်ကို ဥပဒေစကားရပ်ဖြင့် **locus standi** ဟုခေါ်သည်။ ထိုသို့ရုံးတော်သို့ တင်ပြဖြေရှင်းနိုင်ရန် အဓိက အတားအဆီးမှာ အမှုဖွင့်သူက မိမိကိုယ်တိုင်သော်လည်းကောင်း၊ (သို့မဟုတ်) မိမိပိုင်ဆိုင်မှုတစ်ခုခုသည်လည်းကောင်း၊ မိမိ၏ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းသည်လည်းကောင်း ထိခိုက်နစ်နာသွားရသည်ဟု တင်ပြရန် လိုအပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာကိစ္စရပ်များတွင် ထိုသို့ လူကို အနာတရဖြစ်မှု၊ ထိခိုက်နစ်နာမှုများသည် လက်ငင်းထုတ်ဖော်ပြသရန် ရှင်းလင်းနေခြင်းမရှိဘဲ သစ်တောပြုန်းတီးမှု များဖြစ်စေ၊ ညစ်ညမ်းမှုများဖြစ်စေ ကာလကြာရှည်လာမှသာ အကျိုးဆက်များ ပေါ်ထွက်လာတတ် သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အချို့သောနေရာများတွင် တရားဥပဒေရှေ့မှောက် ရင်ဆိုင်နိုင်ခြင်းကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာတွင် ကျယ်ပြန့်ရန်များစွာ အရေးကြီးလှသည်။ နယူးဇီလန်နှင့် ဟော်လန်တို့တွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာ အဆုံးအဖြတ်များနှင့်ပတ်သက်၍ တရားရုံးသို့ တက်ရောက်နိုင်သည့် လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အစုအဖွဲ့များကို အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် အမျိုးအစား သတ်မှတ်ထားသည်။ အိန္ဒိယ အပါအဝင် အခြားနိုင်ငံများတွင်မူ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ပတ်သက်၍ ဖြေရှင်းနိုင်ရန် တိုက်ရိုက် နစ်နာသူ ကာယကံရှင်ဟုတ်သည်ဖြစ်စေ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ အများကို ထိခိုက်သည့်ကိစ္စမှန်လျှင် မည်သူမဆို တရားရုံးသို့ တက်ရောက်ဖြေရှင်းခွင့်ရှိသည်။ အများပြည်သူအကျိုးအတွက် ကိုယ်စားပြု တရားစွဲဆိုခြင်း (Public Interest Litigation) ဟုခေါ်ဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့သော လုပ်ပိုင်ခွင့်မျိုးမှာ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် မတွေ့ရပေ။ သို့ဖြစ်ရာ ပရဟိတ အကျိုးဆောင်လိုသည့် ရှေ့နေ တစ်ဦးအနေဖြင့် အများပြည်သူအကျိုးအတွက် တရားရုံးသို့ နစ်နာသူများကိုယ်စား တရားစွဲဆိုနိုင် သည်။ ဥပမာ - အိန္ဒိယရှေ့နေတစ်ဦးဖြစ်သော အမ်စီမီတာ MC Mehta က ၁၉၈၀ ကျော်နှစ်များ တွင် အများပြည်သူအကျိုးကို ကာကွယ်ရန်အလို့ငှာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်စေသူများအား တရားစွဲသည့်အမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထိုအမှုများတွင် ဂင်္ဂါမြစ်ရေညစ်ညမ်းခြင်း၊ တပ်ဂျီမဟာ ဗိမာန်ကို သံထည်မှန်ထည် စက်ရုံများမှထွက်သော လေထုညစ်ညမ်းမှုများမှ ကာကွယ်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ထို့ပြင် ခဲဓာတ်ပါသော ဓာတ်ဆီများကို သုံးစွဲနေခြင်းကို ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြခဲ့ရာ

တရားဥပဒေ၏ ရှေ့မှောက်တွင် အဆုံးအဖြတ်ကို ခံယူနိုင်ခြင်း (Locus Standi)

လက်တင်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော Locus Standi မှာ တရားရုံးတော်တွင် အမှုကိုတင်သွင်း စွဲချက်တင်ပိုင်ခွင့်ကို ဆိုလိုသည်။ တရားရုံးပေါင်းများစွာတွင်မူ တစ်စုံတစ်ယောက်ကို တရားစွဲဆိုနိုင်ရန်အတွက် ၎င်း၏ လုပ်ရပ်ကြောင့် မိမိတွင် နစ်နာချက်တစ်စုံတစ်ရာ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ကြောင်း တင်ပြနိုင်မှသာ အရေးယူပေးရန် တောင်းဆိုခွင့်ကို ရရှိနိုင်သည်။

အကျိုးဆက်မှာ ခဲဓာတ်မပါသော ဓာတ်ဆီကိုသာသုံးစွဲရန် မူဝါဒသစ်ချမှတ်ခဲ့ရသည်အထိ ထိရောက်ခဲ့သည်။

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအများစုတွင် တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် အဆုံးအဖြတ်ခံယူပိုင်ခွင့် (Locus Standi) အဓိပ္ပာယ်နှစ်ခွဲထွက်နေသည်များရှိသကဲ့သို့ မထိရောက်သည်များလည်း ရှိသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် တွေ့ရသည်မှာ လူတစ်ဦးသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ရေးရာတွင် တရားစွဲဆိုရန်မှာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကိစ္စရပ်များတွင် ပါဝင်ပတ်သက်မှုမှာ သာမန် နိုင်ငံသား တစ်ဦးထက်ပိုကြောင်း သက်သေပြရတတ်သည်။ ဥပမာ - တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များကို ကာကွယ်ရေး၊ ညစ်ညမ်းမှုကို ဆန့်ကျင်ရေးတို့ကို ဆောင်ရွက်နေသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ NGO တစ်ခုက တရားစွဲဆိုရန် ပို၍အားသာချက်ရှိခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ဖိလစ်ပိုင်ရှိ Minors Opasa နှင့် Factoran တို့အမှုတွင် တရားရုံးတော်ရှေ့မှောက်သို့ အနာဂတ်မျိုးဆက်သစ်များ ကိုယ်စား တရားစွဲဆိုခဲ့ခြင်းကို ဗဟိုတရားရုံးချုပ်က လက်ခံခဲ့သည်။ ထိုအမှုတွင် ပြည်သူတို့က သစ်တောများပြုန်းတီးလာခြင်းသည် အနာဂတ်မျိုးဆက်များအနေဖြင့် သစ်တောနှင့် ထိစပ်နေထိုင်ခွင့်၊ သစ်တောကိုအသုံးချခွင့်များကို ချိုးဖောက်နေသည်ဖြစ်ရာ အနာဂတ်မျိုးဆက်တို့ အနေဖြင့် တရားရုံးတော်၏ ရှေ့မှောက်တွင် အဆုံးအဖြတ်ခံယူပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု အရေးဆိုခဲ့ကြသည်။ ဗဟိုတရားရုံးကလည်း သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်မှာ လူ့အခွင့်အရေး ဖြစ်သည်ဆိုသော အဆိုကို အလေးထားလျက် သစ်တောများပြုန်းတီးခြင်းကြောင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်နိုင်ကြောင်းကို အောက်ပါအတိုင်း ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။

ယခုတိုင်ကြားလာသောကိစ္စမှာ လူတစ်စုနှင့်သာမဟုတ်ဘဲ ဖိလစ်ပိုင်ပြည်သူ အားလုံး၏အကျိုးကို ကိုယ်စားပြုသော အများနှင့်သက်ဆိုင်သောကိစ္စတစ်ခုဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤအမှုနှင့်သက်ဆိုင်သူများစွာပင်ရှိလေရာ ဖိလစ်ပိုင်ပြည်သူအားလုံးကို ရုံးတော်သို့ ဆင့်ခေါ်ရန်မှာ လက်တွေ့မကျသလို ဖြစ်လည်းမဖြစ်နိုင်ပါ။ တရားမျှတပြီး ကောင်းမွန်သော ဂေဟစနစ်ကို ဆက်ခံပိုင်ခွင့်ရရှိရေးမှာ မျိုးဆက်တစ်ခုက မိမိ၏အနာဂတ်မျိုးဆက်အတွက် ထမ်းဆောင်ရမည့်ဝတ္တရားဖြစ်သည်ဟူသော အချက်ပေါ်တွင်မူတည်၍ နောင်လာမည့် မျိုးဆက်ကို ကိုယ်စားပြုရန်အတွက်သာ အမှုဖွင့်လိုသူက ရုံးတော်တွင် တရားစွဲဆိုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများစွာမှာ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံကဲ့သို့ တိုးတက်သောအမြင်ဖြင့် တရားဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် အဆုံးအဖြတ်ခံယူပိုင်ခွင့် (Locus Standi)ကို ကျင့်သုံးခွင့်ပြုထားခြင်း မရှိပေ။ ဥပမာ - မလေးရှားနိုင်ငံသည် Locus Standi ကိုကျင့်သုံးရာတွင် များစွာတင်းကျပ်လှသည်။ လိုရင်းကိုဆိုရသော် ထိုနိုင်ငံများတွင် တစ်စုံတစ်ယောက်သည် မိမိကိုယ်တိုင် ထိခိုက်နာကျင်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ငွေကြေးအားဖြင့် ဆုံးရှုံးခြင်းရှိမှသာလျှင် တရားရုံးက အမှုကို လက်ခံစစ်ဆေးပေးသည်။ ထိုသို့တရားစွဲဆိုခွင့်ကို တင်းကျပ်စွာ ထိန်းချုပ်ထားသောအခါ အချို့သော လူအုပ်စုများသည် မိမိတို့ မကျေနပ်ချက်ကိုဖွင့်ဟရန် လမ်းပေါ်တွင်ဆန္ဒပြခြင်း အစရှိသည့် အခြားသောနည်းလမ်းများကို ရွေးချယ်ကြရသည်။ အချို့သော ဆန္ဒပြဆန့်ကျင်မှုများမှာ တစ်ကမ္ဘာလုံး၏ အာရုံစိုက်မှုကို ရရှိခဲ့ရာ မြန်မာနိုင်ငံရှိ လက်ပံတောင်းကြေးနီစီမံကိန်းနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ပတ်မန်းဆည်တို့မှာ ထိုကဲ့သို့သော ဆန္ဒပြပွဲများ ဖြစ်ကြသည်။

သာဓက

အရှေ့တောင်အာရှရှိ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေး ဆန္ဒပြဆန့်ကျင်မှုများ

လက်ပံတောင်းကြေးနီစီမံကိန်း - မြန်မာနိုင်ငံ

၁၉၉၆ ခုနှစ်ကတည်းကပင် စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သော ကြေးနီစီမံကိန်းသည် ရွာပေါင်း ၂၆ ရွာနှင့် လူပေါင်း ၂၅၀၀ ခန့်ကို အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထိုခိုက်ခံစားရသူမည်မျှရှိကြောင်း ကိန်းဂဏန်း အရေအတွက်မှာ အစိုးရ၊ ကုမ္ပဏီနှင့် ရွာသားများကြားတွင် အငြင်းပွားနေဆဲဖြစ်သည်။ ရွာသား များစွာက စီမံကိန်းမှ လျော်ကြေးအလုံအလောက်မပေးသည့်အပြင် ထိုစီမံကိန်းမှ ထွက်ပေါ်လာ သော ညစ်ညမ်းမှုများကလည်း ရွာရှိလယ်ယာမြေများကို ပျက်စီးစေသည်ဟု ပြောဆိုကြသည်။ ရွာသားတို့၏ ဆန္ဒပြမှုများသည် နှစ်အတန်ငယ်ပင် ကြာလာခဲ့ပြီဖြစ်ပြီး ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အစိုးရ၏ ကြမ်းတမ်းစွာ နှိမ်နင်းမှုကိုခံခဲ့ရကာ လူပေါင်းတစ်ရာကျော် ဆေးရုံရောက်ခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဆန္ဒပြသူအမျိုးသမီးကြီးတစ်ဦးကို သေနတ်ထိမှန်ကာ သေဆုံးခဲ့ရသည်။ ဆန္ဒပြများ ကြောင့် လက်ပံတောင်းကြေးနီစီမံကိန်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုကို အစိုးရက လွှတ်တော်တွင် တော်မတီဖွဲ့ စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် အစီအစဉ်ပေါ်ထွက်လာခဲ့သော်လည်း နောက်ဆုံးတွင် ကြေးနီ တူးဖော်မှုကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်သင့်ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ပေးခဲ့သည်။

ပတ်မှန်းဆည် - ထိုင်းနိုင်ငံ

၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် ပြီးစီးခဲ့သော ဆည်ဖြစ်ပြီး မြစ်ကြောင်းတစ်လျှောက် ဖြစ်ပျက်လာမည်ကို စိုးရိမ်ခဲ့ကြသည့် အကျိုးဆက်များနှင့် ရေသတ္တဝါများနှင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များအပေါ် ကျရောက် လာမည့်ပြဿနာများမှာ ထင်ခဲ့ကြသလိုပင် မှန်ကန်လာခဲ့သည်။ ငါးဖမ်းမရတော့ခြင်းနှင့် လျော် ကြေးငွေ လုံလောက်အောင် မပေးအပ်ခြင်းတို့ကြောင့် လူပေါင်း ၂၀၀၀၀ခန့် တိုက်ရိုက်ထိခိုက်ခံစား ရသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ထို့ပြင် ပတ်မှန်းဆည်မှ မူလရည်ရွယ်ထားသည့် လျှပ်စစ်ဓာတ်အားပမာဏကို မည်သည့်အခါကမျှ မထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ပါ။ ဆန္ဒပြသူတို့က နှစ်ပေါင်းများစွာပင် ဆက်လက် ဆန္ဒပြခဲ့ ကြပြီး ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် ဆည်ဆောက်လုပ်ထားသောနေရာနှင့် ဘန်ကောက်တွင် လူစုဝေးခဲ့ရာ ဆည်ဆောက်လုပ်ရာနေရာတွင် ရွာသားပေါင်း ငါးထောင်ကျော် စုဝေးခဲ့ကြပြီး ဆောက်လုပ်ရေး ဧရိယာ အချို့ကိုသိမ်းပိုက်ကာ သက်ရှည်ကျန်းမာ မုန်းမြစ်ကျေးရွာ အမှတ်(၁)ကို တည်ခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်မှစကာ ပြောင်းရွှေ့နေရာချခံရသူများကို လျော်ကြေးပေးအပ်ခဲ့ကြသော်လည်း ဆည် ရေတံခါးကိုဖွင့်ပေးပြီး မြစ်ကိုစီးဆင်းခွင့်ပြုရန်၊ ငါးများ ယခင်ကဲ့သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိလာစေရေး ဆောင်ရွက်ပေးရန် တောင်းဆိုချက်များ ပေါ်ထွက်နေဆဲဖြစ်သည်။

လူသားတစ်ဦးအနေဖြင့် ရသင့်ရထိုက်သောအခွင့်အရေးဟု သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် ဖြစ်စေ၊ တရားဥပဒေအရ ပြဋ္ဌာန်းပေးအပ်ထားသောကြောင့်ဖြစ်စေ၊ သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင် တွင် နေထိုင်နိုင်ခြင်းမှာ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် တည်ရှိလာခဲ့ကြောင်း နားလည်ဖို့ရာ ထိုနှစ်ခုစလုံးပင် အရေးကြီးသည်။ ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော အခန်း ၁၃ ပါ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအကြောင်းတွင် ဆွေးနွေးခဲ့သကဲ့သို့ပင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးကို

ဥပဒေဘောင်အတွင်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားလာခဲ့ကြသည်မှာ အတော်ပင် ခရီးရောက်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပန်းတိုင်သို့ရောက်ခဲ့ပြီဟု မဆိုနိုင်ပေ။ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများ တဖြည်းဖြည်းပေါ်ထွန်းလာခဲ့သည့်တိုင်အောင် လူ့အခွင့်အရေး အကာအကွယ်ပေးသူများသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ကို မှီခိုဆက်စပ်ကာ ဖြစ်ပေါ်လာသော လူ့အခွင့်အရေးများကို စောင့်ရှောက်ရန် ဆက်လက်၍နည်းလမ်းသစ်များကိုရှာဖွေကာ ဆောင်ရွက်နေကြဆဲဖြစ်သည်။

၁၄.၄ ဘေးကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေး

သန့်ရှင်းသောသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ဆိုသောစကားရပ်ကို ကုလသမဂ္ဂ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိ John Knox က စတင်သုံးစွဲခဲ့သည်။ ၎င်းမှာ လက်ရှိကျင့်သုံးနေသော လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးရသည့် တာဝန်များကို ပြန်လည်သုံးသပ်ကာ ပိုမိုအလေးထားရန် လိုအပ်နေသေးသော ကိစ္စများကို မီးမောင်းထိုးပြခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်သည် နိုင်ငံသားတို့အတွက် ဘေးကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ရန်တာဝန်ရှိသည် ဟူသောအချက်ကို အလေးအနက် ပြောဆိုခဲ့သူလည်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းက သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် ရင်ဆိုင်ရသော အန္တရာယ်များကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးများ ခြိမ်းခြောက်ခံရသည်ဆိုသောအချက်ကို များပြားလှစွာသော သက်သေ သာဓကများက ပြသခဲ့ပြီးဖြစ်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူ့အခွင့်အရေးတို့ အညီအညွတ် ရပ်တည်နေသော သဘောကိုလည်း ကုလသမဂ္ဂ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိက အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ကုသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများနှင့်နိုင်ငံများအားလုံးကလည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်ယွင်းမှုကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှုများ ပုံစံမျိုးစုံဖြင့် ပေါ်ပေါက်တတ်ကြောင်းကို နားလည်ထားပြီးဖြစ်သောကြောင့် နိုင်ငံတော်မည်သည် ထိုသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စများကို ဖြေရှင်းပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များတွင် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို လူသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် စောင့်ရှောက်ပေးရန် လုပ်ငန်းများကိုသာမက တရားဥပဒေပြဋ္ဌာန်းကာ အကာအကွယ်ပေးထားသော အခွင့်အရေးများကိုပါ စောင့်ရှောက်ပေးသည့်လုပ်ငန်းများကို စစ်ဆေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ ၎င်း၏ လုပ်ငန်းဘောင် သတ်မှတ်ချက်များသည်လည်း တဖြည်းဖြည်း ကျယ်ပြန့်လာခဲ့သည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ
သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဘေးအန္တရာယ်များနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံတော်ကဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်များ

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအထူး စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိက ဖော်ထုတ်ခဲ့သော နိုင်ငံတော်၏ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကို စောင့်ရှောက်ရန်တာဝန်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ကြသည်။

မွေးရာပါ လူ့အခွင့်အရေးအရ သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ကို စောင့်ရှောက်ရန် နိုင်ငံတော်၏တာဝန်များ

နိုင်ငံတော်သည် လူ့အခွင့်အရေးရရှိနေသည့် အခြေအနေကို ပျက်ပြားစေသည့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ပြဿနာများ မပေါ်ပေါက်ရလေအောင် တရားဥပဒေများ ထုတ်ပြန်ပေးရမည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရေနှင့်လေ အရည်အသွေးကို ထိန်းချုပ်သော ဥပဒေ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုကို တားဆီးနိုင်သည့်နည်းလမ်းများကို ကွပ်ကဲသော ဥပဒေအစရှိသည့် ဥပဒေများကို ပြဋ္ဌာန်းပေးရမည်။

သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင်နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ကို တရားဥပဒေဘောင်အတွင်းမှ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် အကာအကွယ်ပေးရန် တာဝန်များ

နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။

- (က) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်များကို ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို အများပြည်သူသို့ ထုတ်ပြန်ပေးရန်
- (ခ) လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်ခွင့်တို့ကို အခြေခံလျက် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် အများပြည်သူ ပါဝင်ခွင့် ရစေခြင်း
- (ဂ) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးမှုကြောင့် ထိခိုက်ခံစားရသူများအတွက် အရေးယူဆောင်ရွက်ပေးရန်

အခြားတာဝန်ဝတ္တရားများ

- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အဆုံးအဖြတ်များတွင် အများပြည်သူတို့ ပါဝင်နိုင်မှုအတွက် လိုအပ်သည်များကို ဆောင်ရွက်ပေးခြင်း
- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို အများပြည်သူအတွက် ထုတ်ပြန်ပေးခြင်း
- ပြည်သူတို့၏ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်နှင့် အသင်းအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်ခွင့်ကို မထိပါးရန်
- တရားဥပဒေရှေ့မှောက် အဆုံးအဖြတ်ခံယူခွင့်ပေးရန်
- နိုင်ငံမဟုတ်သည့်အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်ပတ်သက်သော ဆောင်ရွက်ဖွယ်များကို ဆောင်ရွက်ရန်
- အားနည်းချိနဲ့သည့် လူ့အသိုက်အမြိုများအတွက် တာဝန်ရှိသည်များကို ဆောင်ရွက်ပေးရန်
- နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ဖြစ်ပွားသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အန္တရာယ်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးရန်

Knox က တင်ပြခဲ့သော လူသားတစ်ဦး၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မွေးရာပါအခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးရန် နိုင်ငံတော်၏တာဝန်များတွင် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ပေးရန်၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဘေးဆိုးများကြောင့် ထိုလွတ်လပ်ခွင့်များ လျော့ပါးမသွားအောင် ဆောင်ရွက်ရန်ပါဝင်သည်။ နိုင်ငံတော်သည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို အကာအကွယ်ပေးရန်နှင့် အခြားခေါင်းစဉ်များဖြင့်ရှိသော လူ့အခွင့်အရေးများကို ညီတူမျှတူစောင့်ရှောက်ခြင်းလည်းရှိရမည်။ လူတစ်ဦးချင်းသည် မိမိ၏ ပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် အခွင့်အရေးရှိကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြသနိုင်သကဲ့သို့ပင် နိုင်ငံတော်သည်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ဆိုးကျိုးများသက်ရောက်စေသည့် စီမံကိန်းများကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ မဖြစ်ပေါ်ရအောင် အကာအကွယ်ပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ရီယိုကြေညာချက်တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့်နိုင်ငံများနှင့် ကျင်းပသော အစည်းအဝေးတစ်ရပ်တွင် Knox က ဤသို့ရှင်းပြခဲ့သည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ခြင်းကြောင့် လူ့အခွင့်အရေး ဆုံးရှုံးခြင်းမှ အကာအကွယ်ပေးရန် နိုင်ငံတိုင်းက တာဝန်ရှိသည်ဟုဆိုသော်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်စေမည့် အခြားသောလုပ်ငန်းဆောင်တာများအားလုံးကို ရပ်ပစ်လိုက်ရန်လိုသည်ဟု မဆိုလိုပါ။ နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးကို ဆောင်ရွက်နေသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက်တွင် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် အခြားသော လူ့အခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးခြင်းအစရှိသည့် နိုင်ငံတော်အတွက် အရေးကြီးသော ကိစ္စများကိုလည်း အချိုးညီညီ ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ တစ်ဖက်ကိုဦးစားပေးရင်း တစ်ဖက်က ဟာကွက်ဖြစ်သွားခြင်းမျိုး မဖြစ်စေဘဲ အကြောင်းတရားခိုင်လုံခြင်းမရှိ၊ လူ့အခွင့်အရေးကို ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း ချိုးဖောက်တော့မည်ဟုသိနေသည့် လုပ်ရပ်မျိုး ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမရှိအောင် ဆောင်ရွက်ကြရမည်။ တိကျစွာ ဆိုရသော် နိုင်ငံတော်သည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဘေးဆိုးများ မပေါ်ပေါက်လာရအောင် တရားဥပဒေအရ စောင့်ရှောက်ရန်တာဝန်ရှိသည်။ ထိုတာဝန်များတွင် ကော်ပိုရေးရှင်းကြီးများ၊ နိုင်ငံတော်နှင့် နိုင်ငံတော်မဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များကြောင့်ဖြစ်ရသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဘေးဆိုးများမှ ကာကွယ်ပေးရန်လည်းပါဝင်သည်။

ဤနေရာတွင် အရေးကြီးသော အချက်နှစ်ခုပါဝင်သည်။ ပထမအချက်မှာ နိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးရေးမှာ မဖြစ်မနေဆောင်ရွက်ရမည့်ကိစ္စဖြစ်သော်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်စေမည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရမှုများ တစ်ဆက်တည်းဖြစ်ပေါ်လာလျှင် ထိုသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို လျော့ချသင့်သည်။ ဒုတိယအချက်မှာ နိုင်ငံတော်ကသာ ကော်ပိုရေးရှင်းကြီးများ၏ လုပ်ရပ်ကိုစောင့်ကြည့်ပြီး ၎င်းတို့ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဆိုးကျိုးများကို လျော့ချပစ်ရန် တာဝန်ယူထားရသော်လည်း ထိုတာဝန်ကို ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် ကော်ပိုရေးရှင်းကြီးများထံသို့လည်း ဝေမျှပေးသင့်ကြောင်းပင်ဖြစ်သည်။

တရားဥပဒေအရ အစိုးရက လူ့အခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးသောအခါ အစိုးရသည် ပြည်သူ၏ အသိအမြင်နိုးကြားလာအောင်၊ ပြည်သူတို့ ပါဝင်မှုရှိလာအောင်၊ တရားဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြည်သူတို့ လက်လှမ်းမီနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ရာတွင်

အစိုးရအနေဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဆန်းစစ်သည့် လေ့လာမှုများဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပြည်သူလူထု ပါဝင်နိုင်ရန်အတွက် စီစဉ်ပေးခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဘေးအန္တရာယ်များ ခံစားနေရသည့် လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ရပ်ရွာအသိုက်အမြို့များအတွက် သင့်လျော်သည့် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများပြုလုပ်ပေးရန် အစရှိသည်တို့ ပါဝင်မည်။ ဘေးကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့် Right to a Safe, Clean, Healthy, and Sustainable Environment (SCHS) နိုင်ငံသားနှင့်နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများနှင့် အပြန်အလှန်ပင် ဆက်စပ်နေကြသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများ စာချုပ်ပါ အပိုဒ် (၁၉)နှင့် နစ်နာမှုများအတွက် ပြန်လည်တောင်းဆိုပိုင်ခွင့် (SCHS) ၏ အပိုဒ်(၂၊ ၃) တို့ဖြစ်ကြသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရာတွင် တရားဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် စာတွေ့၊ လက်တွေ့ လူ့အခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးခြင်းမှာလည်း ခိုင်မာစွာ တွင်ကျယ်လာခဲ့သည်။

သို့ရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးကိုစောင့်ရှောက်ရန် နောက်ထပ် လုပ်ဆောင်စရာများတွင် အစိုးရ မျက်ခြည်ပြတ်သည့် ယိုပေါက်များ ရှိနေဆဲဖြစ်ရာ ပြည်သူတို့၏အခွင့်အရေးများမှာ ပြည့်ဝစွာ အကာအကွယ်ရသည်ဟု မဆိုနိုင်ပါ။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် လုပ်ငန်းရှင်များ၏ တာဝန်ခံမှုရှိလာစေရန် အတွက် လမ်းညွှန်ချက်များနှင့် အခြားစည်းကမ်းပိုင်းဆိုင်ရာ အစီအမံများ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ထို့ပြင် နိုင်ငံတစ်ခုမှ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ဝင်ရောက်လာပြီး အိမ်နီးချင်းများကို ဆိုးကျိုးပေးပေးနေသော ညစ်ညမ်းမှုများကို ဒေသတွင်း ညှိနှိုင်းကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်လည်း ကတိကဝတ်ထားရှိမှုများ ပေါ်ပေါက်လာကြသည်။ အရှေ့တောင်အာရှ မီးခိုးမြူပြဿနာနှင့် ဆည်တည်ဆောက်ခြင်းတို့မှာ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ပြဿနာများတွင်ပါဝင်ကြသည်။ ဥပမာ - အရှေ့တောင်အာရှ မီးခိုးမြူပြဿနာကြောင့် မလေးရှားနှင့် စင်ကာပူရှိကလေးများကျောင်းမသွားနိုင်ဘဲဖြစ်ကြရခြင်း၊ ဖျားနာခြင်းတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ အကယ်၍ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံမှလာသော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကြောင့် မိမိနိုင်ငံသားများ၏အခွင့်အရေးကို အစိုးရက အကာအကွယ်မပေးနိုင်တော့သောအခါမျိုးတွင် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ဖြစ်ပွားသော ကိစ္စရပ်များအတွက် ဖြေရှင်းရန် သဘောတူညီထားသော အိမ်နီးချင်းတို့နှင့် ရေးထိုးထားသော စာချုပ်စာတမ်းများကို အသုံးပြုသင့်ကြောင်း Knox က ဆိုသည်။

သာဓက

အရှေ့တောင်အာရှ မီးခိုးမြူ ပြဿနာ

မီးခိုးမြူပြဿနာမှာ စိုက်ခင်းများကို ပြင်ဆင်ချိန်တွင် မီးရှို့ရာမှ နှစ်စဉ် ဩဂုတ်လနှင့် စက်တင်ဘာ တစ်ဝိုက်တွင် ဖြစ်ပွားလေ့ရှိသည်။ မြေကို လာမည့်စိုက်ပျိုးရာသီအတွက် အသုံးပြုရန် မြေပြင်ချိန်တွင် အကုန်အကျအသက်သာဆုံး နည်းလမ်းမှာ မီးရှို့ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ယခင်ကမူ ဆီအုန်းခြံများနှင့် တောခြောက်များက မီးလောင်မှု၏အကြောင်းရင်းဟု ယူဆခဲ့ကြသော်လည်း မကြားသေးခင်က ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနများအရ ပုံမှန်စိုက်ပျိုးရာသီအတွက် မြေပြင်ရန် မီးရှို့ခြင်း၊ သစ်တောမြေများ အပါအဝင် အခြားမြေယာများပိုင်ဆိုင်မှု အငြင်းပွားနေသည်များကိုဖြေရှင်းရန် အစရှိသည့် အခြားသောအကြောင်းရင်းများကလည်း မီးလောင်မှုကိုဖြစ်ပွားစေကြောင်း တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ ထို့ပြင်

မီးလောင်ပြင်များဖြစ်ပွားရာ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင်လည်း အစိုးရမီးသတ်တပ်ဖွဲ့များ ထိရောက်စွာ မဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမှာလည်း အကြောင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ မီးလောင်မှုများ အများဆုံးဖြစ်ပေါ်ရာ နေရာမှာ အင်ဒိုနီးရှားဖြစ်သော်လည်း မလေးရှားသည်လည်း လက်သည်တစ်ဦးပင် ဖြစ်သည်။ မီးလောင်လျှင် အကျိုးသက်ရောက်မှု အများဆုံးကို ခံရသောနိုင်ငံများတွင် မလေးရှား၊ စင်ကာပူ၊ ဘရူနိုင်းဒါရူဆလင်နှင့် အင်ဒိုနီးရှားတို့မှာ ပုံမှန်ကြုံနေကျဖြစ်ပြီး တစ်ခါတစ်ရံတွင် ထိုင်းနိုင်ငံ တောင်ပိုင်းနှင့် ဖိလစ်ပိုင်တို့အထိပါ ပျံ့နှံ့တတ်သည်။ မီးခိုးမြူပြဿနာမှာ ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကျော်မျှ ကြာမြင့်လာခဲ့ပြီး နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်မီးခိုးမြူ လေထုညစ်ညမ်းမှုဆိုင်ရာ အာဆီယံသဘောတူညီချက် (၂၀၀၂)ကို ချုပ်ဆိုခဲ့သော်လည်း ပြဿနာ၏ထုထည်မှာ လျော့ပါးသွားခြင်းမရှိသေးပါ။

အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည်များကို ခြုံငုံသုံးသပ်ရသော် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဆိုးကျိုး များကို ကွက်ကြားခံစားနေရသော ပိုမိုချဉ်နွဲ့အားနည်းသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ရပ်ရွာတို့ကို နိုင်ငံတော်အစိုးရတို့က ကာကွယ်ပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။ ထိုအုပ်စုများထဲတွင် အမျိုးသမီးများ၊ ကလေးများ၊ သူဆင်းရဲများနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ ပါဝင်ကြလေ့ရှိသည်။ အမျိုးသမီးများမှာ လယ်ယာလုပ်ငန်းခွင်နှင့် အိမ်ထောင်ကိုစောင့်ရှောက်သော တာဝန်များကို ဆောင်ရွက်ရလေ့ရှိရာ ၎င်းတို့၏လုပ်ငန်းခွင်မှာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်ယွင်းသည်နှင့်အမျှ ပိုမိုခက်ခဲလာလေ့ရှိသော ကြောင့် ဆင်းရဲသောဒေသများတွင် အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများမှာ ပတ်ဝန်းကျင်နိမ့်ကျလာခြင်း၏ ဆိုးကျိုးကို ရင်ဆိုင်ကြရလေ့ရှိသည်။ ကလေးများသည်လည်း ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းလာသောအခါ ပို၍ ထိခိုက်အနာတရ ဖြစ်လွယ်ကြသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ မိနာမာတာနှင့် ချာနိုဘိုင်း ပြဿနာ များတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုက မွေးကင်းစများတွင် ကိုယ်လက်အင်္ဂါချို့တဲ့မှုကို ဖြစ်ပွားစေခဲ့ပြီး အရှေ့တောင်အာရှ မီးခိုးမြူပြဿနာကြောင့် ကလေးများတွင် အသက်ရှူ လမ်း ကြောင်းဆိုင်ရာ ရောဂါများကို ရခဲ့ကြသည့်အဖြစ်များရှိသည်။

၁၄.၄.၁ ဌာနေတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် ဌာနေတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများမှာ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းကြီး များနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်ယွင်းလာမှုများဒဏ်ကြောင့် ဖြစ်လာသည့်လူ့အခွင့်အရေး အကျိုးဆက်များကို မမျှတစွာ ဆိုးဆိုးရွားရွား ခံစားခဲ့ကြရသည်။ ရေကာတာကဲ့သို့သော ကြီးမား သည့် စီမံကိန်းများ (ဥပမာ - မြန်မာနိုင်ငံရှိ သံလွင်မြစ်ပေါ်မှ ရေကာတာစီမံကိန်းများနှင့် ဗီယက်နမ်မှ ဆုံလရေကာတာ)၊ တောပြုန်းခြင်းများ၊ သတ္တုမြိုင်းများ၊ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းချဲ့ထွင်သူ တို့က ဌာနေတိုင်းရင်းသားနယ်မြေများထဲသို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်လာခြင်းများ၊ မြေယာသတ်မှတ်ပုံ အပြောင်းအလဲများဖြစ်စေသော ဥပဒေများ ပေါ်ထွက်လာသောကြောင့် မိမိတို့ အစဉ်အဆက် နေထိုင်ခဲ့သောမြေမှ အတင်းအဓမ္မ နှင်ထုတ်ခံရခြင်းများမှာ အကြောင်းရင်းအချို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့နယ်မြေသို့ ရောက်ရှိလာကြပြီး မိမိတို့နှင့်မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့် အငြင်းပွားနေကြသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်ကြီးများကဲ့သို့ မကြွယ်ဝသည့်အပြင် နိုင်ငံရေးအင်အား အရလည်း ပို၍အားနည်းကြသည်။ ထိုအခြေအနေက ဌာနေတိုင်းရင်းသားများအပေါ် အမြတ် ထုတ်လိုသူများကို ကာကွယ်ရာတွင် အင်အားချည့်နဲ့ သွားစေသည်။ ၎င်းတို့၏ မြေပိုင်ဆိုင်မှုမှာ ဓလေ့ထုံးတမ်းအရသာ အသိအမှတ်ပြုခံရပြီး တရားဥပဒေဘောင်ဝင်သော စာရွက်စာတမ်းများဖြင့်

ပိုင်ဆိုင်ခြင်းမရှိသော အခြေအနေမျိုးလည်း ဖြစ်နေတတ်သည်။ အချို့ ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့မှာ မြေယာဖြင့်လုပ်ကိုင်စားသောက်ရာတွင် တစ်နေရာမှတစ်နေရာသို့ အလှည့်ကျ ရွှေ့ပြောင်းတတ် သည့် ဓလေ့ရှိခဲ့ကြသော်လည်း ယခုအခါ မိမိတို့နေရာဟောင်းသို့ ပြန်လာသောအခါ အခြားသူ တစ်ဦးက ခြံဝင်းခတ်ထားသောကြောင့် မိမိတို့မှာ လုပ်ကိုင်စားသောက်ရန် မြေယာလက်မဲ့ဖြစ်ရ သည်များလည်းရှိသည်။ ထို့ပြင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် သိသိသာသာ ယိုယွင်းလာသောအခါတွင် အမဲလိုက်ခြင်း၊ တောထဲတွင် သစ်သီးသစ်ရွက်များရှာဖွေခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးခြင်းလုပ်ငန်းများကို ပုံမှန်အတိုင်း မဆောင်ရွက်နိုင်တော့သောကြောင့် သက်မွေးဝမ်းကျောင်းဘဝ များပျက်စီးခြင်း လည်းရှိသည်။ ဌာနေတိုင်းရင်းသား အုပ်စုများအတွက်မူ မြေမှာ ပိုင်ဆိုင်မှုပစ္စည်းဥစ္စာတစ်ခုထက် ပိုပေသည်။ ၎င်းတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်တည်ရာနှင့် နေထိုင်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်မှာ ခွဲခြားမရ သောကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးလာသောအခါ ၎င်းတို့၏ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ရိုးရာဓလေ့ အမွေများပါ ကွယ်ပျောက်လာတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများကို ကာကွယ် ရန် အထူးအစီအမံများ လိုအပ်လေ့ရှိသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

ဆွန်လရေကာတာ၊ ဝီယက်နမ်

ဆွန်လရေကာတာကို တည်ဆောက်စဉ်က လူပေါင်း ကိုးသောင်းကျော် အိုးအိမ်မဲ့ပြောင်းရွှေ့ပေးခဲ့ ရသည်။ အရှေ့တောင်အာရှသမိုင်းတွင် အကြီးမားဆုံးသော ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့ အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ ဖြစ်ခြင်းလည်းဖြစ်သည်။ ရွှေ့ပြောင်းရသူများစွာသည် အခြေမဲ့အနေမဲ့ဖြစ်ခြင်း၏ ရေရှည်ဆိုးကျိုး ကို ခံစားခဲ့ရပြီး အချို့ကမူ စိုက်ပျိုးမြေများဆုံးရှုံးကာ လုပ်ကိုင်စားသောက်ရန် အခက်အခဲကြုံခဲ့ရ သည်။ အချို့ကမူ လျော်ကြေးနှင့် ပြန်လည်ဆောက်လုပ်ပေးသော အိမ်ယာများ ရရှိခဲ့သော်လည်း သင့်လျော်သော ပုံစံမဟုတ်ခြင်း၊ အိမ်လိုအပ်ချက်များကို လုံလောက်အောင် မဖြည့်ပေးခဲ့ခြင်းတို့ကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရသည်။ ပူပန်မှုများကြုံခဲ့ရသော ထိုလူအသိုက်အမြို့တို့တွင် အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်ခြင်းကို အံတုရန် မဖြစ်နိုင်သလောက် ခက်ခဲခဲ့ရပြီး အချို့သော ရပ်ရွာအသိုက်အမြို့များမှာ လုံးဝပျောက် ကွယ်သွားရတော့သည်။

၁၄.၄.၂ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများအခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂ၏ ကြေညာချက် (၂၀၀၇) - United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples 2007 (UNDRIP)

ဌာနေတိုင်းရင်းသားများအခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ စံသတ်မှတ်ချက်တစ်ခုကို UNDRIP တွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ထိုစာချုပ်မှာ ကြေညာချက်အဆင့်သာဖြစ်ပြီး ဥပဒေအပျော့စားအဖြစ်သာ အကျိုးဝင်သော်လည်း ထိုစာချုပ်ကို ၁၄၄ နိုင်ငံက လက်မှတ်ရေးထိုးထားရာ အရှေ့တောင်အာရှရှိ နိုင်ငံအားလုံးက လက်မှတ်ရေးထိုးထားပြီးဖြစ်သည်။ ထိုစာချုပ်ပါ အပိုဒ်နှစ်ခုမှာ ဌာနေတိုင်းရင်း သားတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး ၎င်းတို့၏ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကိုလည်း ထည့်သွင်းထားသည်။ ပထမအပိုဒ်မှာ-

ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့ကို ၎င်းတို့နေထိုင်ရာရပ်ရွာ၊ ပိုင်နက်နယ်မြေမှ အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းခြင်းမပြုရ။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့၏ လွတ်လပ်သော စိတ်ဆန္ဒမပါဘဲ၊ ၎င်းတို့အား ကြိုတင်အကြောင်းကြားထားခြင်းမရှိဘဲ၊ ၎င်းတို့အနေဖြင့် အကျိုးအကြောင်းကို နှုတ်ခမ်းလည်း ပြီးမှ ဆုံးဖြတ်ကာ သဘောတူခဲ့ခြင်းမရှိဘဲ မည်သည့် နေရာပြောင်းရွှေ့မှုကိုမျှ မပြုရ။ ပြောင်းရွှေ့ရန် ၎င်းတို့အနေဖြင့် သဘောတူညီခဲ့လျှင်လည်း တရားမျှတသော ထိုက်တန်သည့် လျော်ကြေးကိုပေးရမည်။ အကယ်၍ အခြေအနေပေးလျှင် ၎င်းတို့၏နေရာဟောင်းကို ပြန် လာနိုင်ခွင့်ကိုပါ ထည့်သွင်းကြရမည်။ (အပိုဒ် ၁၀)

ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်သောအခါ ဒေသခံတို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့ သဘောဆန္ဒ အလျောက် လွတ်လပ်စွာဆုံးဖြတ်သော၊ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ကြိုတင်သိရှိထားပြီးဖြစ်သော၊ သတင်း အချက်အလက်မှန်ကန်မှုအပေါ်အခြေခံကာ ၎င်းတို့ဘာသာ ဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းရှိသော အခြေအနေ တွင်သာ စီမံကိန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်မှာ အလွန်အရေးကြီးသည်။ လူအများကို အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းစေခြင်းမှာ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများကို ဆန့်ကျင်နေသည့် ဌာနေတိုင်းရင်း သားများအပေါ် ကျင့်သုံးနေကျ နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်များကို ရပ်တန့်ပြီး ဌာနေ တိုင်းရင်းသားတို့၏ သဘောတူညီချက်ကို ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မှသာ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ညီညွတ်မည်။ အောက်ပါတို့မှာ ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့ အခွင့်အရေးအတွက် ဆောင်ရွက်အပ်သည် များ ဖြစ်ကြသည်။

- လွတ်လပ်ခြင်း - အတင်းအကျပ် သဘောတူခွင့်ခြင်းမရှိစေရ၊ လာဘ်ပေးလာဘ်ယူမှုများ ကင်းရှင်းရမည်။ ၎င်းတို့၏ ရပ်ရွာအသိုက်အမြို့ အပြင်ဘက်မှလာသော ဖိအားများနှင့် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းတို့မှ ကင်းဝေးရမည်။
- ကြိုတင်အသိပေးအကြောင်းကြားခြင်း - ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့ဘက်မှ လက်ခံသဘောတူညီမှု သည် တစ်ဖက်မှ ကြိုတင်အသိပေးအကြောင်းကြားထားခြင်း ရှိသောကြောင့် အချိန် လုံလုံ လောက်လောက်ရလျက် စဉ်းစားဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းမျိုးသာ ဖြစ်သင့်သည်။
- သတင်းအချက်အလက်ရရှိစေခြင်း - ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့သည် သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိလျက် ကျိုးကြောင်းကို ကောင်းစွာနားလည်နိုင်သည့် အခြေအနေဖြစ်ရမည်။
- လက်ခံသဘောတူခြင်း - ရပ်ရွာက အဆုံးအဖြတ်ချ်ရန် အဆင့်ဆင့်ကို ဆောင်ရွက်နေစဉ် တွင် ရပ်ရွာအနေဖြင့်လည်း UNDRIP က ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့တွင် ဓလေ့ထုံးတမ်း အစဉ် အလာရှိခဲ့သည့်အတိုင်း မြေကို အောက်ပါအတိုင်း ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ပေးထားကြောင်းကိုလည်း သဘောတူသိရှိကြရပါမည်။

ဌာနေတိုင်းရင်းသားများသည် မြေကို ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းအရ အစဉ်အဆက်ပိုင်ဆိုင်လာ ခဲ့သည်ဖြစ်သော် (သို့မဟုတ်) ရိုးရာအစဉ်အလာပုံစံအတိုင်း အသုံးပြုနေခဲ့သည်ရှိသော် ထို မြေယာ၊ ပိုင်နက်နှင့် သယံဇာတများကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ အသုံးပြုခွင့်၊ တိုးတက်အောင်ဆောင်ရွက်ခွင့်နှင့် စီမံ ပိုင်ခွင့်တို့ ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်သည် ထိုမြေများအား ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့ ပိုင်ဆိုင်မှုကို ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုပေးရမည်ဖြစ်ပြီး ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့၏ မြေယာများ၊ ပိုင်နက် နယ်မြေများနှင့် သယံဇာတများကို အကာအကွယ်ပေးရမည်။ ထိုသို့အကာအကွယ်ပေးရာတွင်လည်း

ဌာနတိုင်းရင်းသား အသိုက်အမြိုတို့၏ ဓလေ့ထုံးတမ်း၊ အစဉ်အလာများ၊ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု ပုံစံများကို တလေးတစား ဆောင်ရွက်ကြရမည်။

UNDRIP သည် ဌာနတိုင်းရင်းသားတို့၏ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုခဲ့ရုံ သာမက အစိုးရတို့အနေဖြင့် ထိုဌာနတိုင်းရင်းသားတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားသောအားဖြင့် တာဝန်ရှိစွာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်အချက်များကိုပါ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ဌာနတိုင်းရင်းသားတို့၏ အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ပေးရန် တစ်နိုင်ငံချင်းတွင် အစိုးရတို့၏ အရေးယူဆောင်ရွက်ပုံများ ကွာခြားနိုင်ပေသည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင်ကား နိုင်ငံတိုင်းက တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာအစဉ်အလာ မြေပိုင်ဆိုင်မှုပုံစံများကို အသိအမှတ်မပြုကြပါ။ ဥပမာ - မလေးရှားနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတွင် အသိအမှတ်ပြုထားပေးသော်လည်း ထိုနိုင်ငံတွင်မူ အသိအမှတ်မပြုပါ။ တစ်ဖန် အစိုးရအနေဖြင့် ဌာနတိုင်းရင်းသားဟု မျိုးနွယ်အုပ်စုတစ်ခုကို သတ်မှတ်ပေးထားသည့် တိုင်အောင် ထိုအုပ်စု၏ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုပုံစံများကို အလိုအလျောက် တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သည်ဟု အသိအမှတ်ပြုမည်မဟုတ်ပါ။ UNDRIP အနေဖြင့်ဌာနတိုင်းရင်းသား အခွင့်အရေးများကို ပိုမိုထိရောက်စွာ ကာကွယ်နိုင်ရန် အသုံးဝင်လှသော စည်းကမ်း စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ခဲ့သော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှတစ်ခွင်တွင် ဌာနတိုင်းရင်းသားတို့ကို ၎င်းတို့မြေပေါ်မှ မောင်းထုတ်ပစ်ခြင်းများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေမြဲဖြစ်ပြီး သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ယိုယွင်းလာသည့်အတွက်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရသော လူ့အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးခြင်းများမှာလည်း ပုံမှန်ကြုံတွေ့နေရသော အဖြစ်အပျက်များ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

၁၄.၅ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေး

ဤအခန်း၏ နောက်ဆုံးအပိုင်းမှာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း လူ့အခွင့်အရေးတို့ ဆက်နွယ်နေကြပုံကို ဆွေးနွေးပါမည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် လူသားတို့၏ သက်မွေးဝမ်းကျောင်းဘဝများတွင် ရေရှည်အကျိုးဆက်များသာမက လက်ငင်းကာလအတွက်ပါ ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ပင်လယ်ရေ မြင့်တက်လာမှုကြောင့် အဆိုးရွားဆုံးဟုဆိုလောက်သည့် အကျိုးဆက်များ မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှတစ်ခွင်တွင် ပြင်းထန်သော ရာသီဥတုအခြေအနေများနှင့် အပူချိန်အပြောင်းအလဲကို ကြုံတွေ့နေသည်။ ထိုဖြစ်စဉ်တို့၏ နောက်ဆက်တွဲတွင် မိုးခေါင်ရေရှားမှုများ၊ ရေကြီးမှုများ၊ မုန်တိုင်းများနှင့် အပူလှိုင်းဖြတ်ခြင်းများ မကြာခဏဖြစ်ပေါ်လာခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုရာသီဥတုအခြေအနေများက လူ သန်းပေါင်းများစွာအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိနေပြီး ရိက္ခာထုတ်လုပ်မှုများထိခိုက်ပြီး ဘဝများစွာကို အခြေပျက်စေသော ဘေးဆိုးများလည်း ကြုံတွေ့လာရသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် စိုးရိမ်စရာအခြေအနေတစ်ခုမှာ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် မြင့်မားလာမှုကြောင့် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများ ထိခိုက်ပျက်စီးလာခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ - ဗီယက်နမ်၊ ထိုင်းနှင့် မြန်မာ အစရှိသည့် နိုင်ငံများနှင့် ၎င်းတို့၏ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သော ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တို့ရှိ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများမှာ စိုက်ပျိုးရေးသီးနှံများ ကုန်ထုတ်လုပ်မှု အမြင့်ဆုံး ဧရိယာများဖြစ်ကြပြီး လူနေထူထပ်မှု အမြင့်ဆုံးလည်းဖြစ်သည်။ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် မြင့်တက်လာသည်နှင့်အတူ လူသန်းပေါင်းများစွာတို့သည် ၎င်းတို့နေအိမ်များကို စွန့်ခွာကြရပြီး

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဒုက္ခသည်များအဖြစ်သို့ ကျရောက်ကြရသည်။ ထို့ပြင် ထိုမြစ်ဝ ကျွန်းပေါ်ဒေသများမှာ စားနပ်ရိက္ခာများစွာကို ထုတ်လုပ်သောဒေသများလည်း ဖြစ်ကြသည်။ ဥပမာ - မဲခေါင်မြစ်၏ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံအတွင်း ကျရောက်သော မြစ်ဝကျွန်းပေါ်သည် နိုင်ငံ၏ စပါးထက်ဝက်ခန့်ကို ထုတ်လုပ်သည်။ ထိုဒေသတွင် စပါးအထွက်လျော့နည်းလာခြင်းက လူ့အခွင့် အရေးချိုးဖောက်မှုများကို ကြီးမားစွာဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။

အခြားစိုးရိမ်စရာအခြေအနေများတွင် ပြင်းထန်သော မိုးလေဝသ အခြေအနေများ ပါဝင်သည်။ အထူးသဖြင့် ဖိလစ်ပိုင်၊ ဗီယက်နမ်နှင့် မြန်မာတို့ကို တိုက်ခတ်လေ့ရှိသော တိုင်ဖွန်း မုန်တိုင်းများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းနှင့်ဗီယက်နမ်ကို ရိုက်ခတ်သော ပိုမိုကြမ်းတမ်းလာသော ဆောင်းရာသီနှင့်မိုးခေါင်ရေရှား ဖြစ်ရပ်များစွာတို့မှာ ရာသီဥတုအပြောင်းအလဲကြောင့် ဖြစ်ပေါ် လာခြင်းများဖြစ်သည်။ အာရှ-ပစိဖိတ်ဒေသတွင်း ကျရောက်သော မော်ဒိုက်ဗီနှင့်တူဗားလူး ကျွန်း နိုင်ငံတို့မှာ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် ခန့်မှန်းထားသည့်အတိုင်း မြင့်တက်လာသည့်အခါ ရေအောက် သို့ မြုပ်သွားတော့မည် ဖြစ်သည်။ ထိုအဖြစ်အပျက်များက ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်ပေးရန် လုပ်ငန်းများ လိုရင်းမရောက်ဖြစ်နိုင်ကြောင်း ပြသနေပေသည်။

လူ့အချို့က ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို မယုံကြည်ပါဟု မည်မျှပင်ပြောဆိုနေသည့်တိုင် အောင် လူသားတို့၏လုပ်ရပ်ကြောင့် ထွက်ပေါ်လာနေသော ဖန်လုံအိမ်အာနိသင်ဓာတ်ငွေ့များမှာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းရင်းဖြစ်ကြောင်း အများသဘောတူထားကြသည့် အချက်ပင်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများအနေဖြင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပါက ရာသီဥတု ပြောင်းလဲလာခြင်းကြောင့် ဖြစ်လာနိုင်သည့် အဆိုးဆုံးအခြေအနေများကို ရှောင်ကွင်းနိုင်ကြောင်း Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) အဖွဲ့ကြီး၏ က သိပ္ပံနည်းအရတွေ့ရှိချက် များအပေါ် ထောက်ပြခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့်မှ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို အံ့တုရန် အောက်ပါလုပ်ငန်းနှစ်ခုကို ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်။ (၁) ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် လူသား တို့၏ အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခံရခြင်းမျိုးမဖြစ်လာစေရန်မှာ အစိုးရများ၏ဦးစားပေးတာဝန် အဖြစ် ဆောင်ရွက်ကြရမည်။ (၂) ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို အများဆုံးဖြစ်စေသော နိုင်ငံများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် အစုအဖွဲ့များသည် မိမိတို့လုပ်ရပ်အတွက်မိမိတို့တာဝန်ယူကြရမည်။ ထိုအချက်များကို နိုင်ငံများစွာက အပြည့်အဝ လက်မခံကြသေးပါ။ အစိုးရတို့၏ အပြောနှင့် အလုပ်မှာ ကွာဟနေသည့် နေရာနှစ်ခုရှိနေပေသေးသည်။ ပထမကွာဟချက်မှာ နိုင်ငံတို့၏ ဖန်လုံအိမ်ဓာတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုကို လျှော့ချရန်လိုအပ်သည့် ပမာဏနှင့် မိမိတို့လျှော့ချရန် ကတိပြုထားသော ပမာဏတို့ ကွာဟနေခြင်းဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာက ကံဆိုးသည်မှာ နိုင်ငံတို့သည် ဖန်လုံအိမ်အာနိသင်ဓာတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုကို ထိထိရောက်ရောက် မလျှော့ချနိုင်ကြသေးခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဒုတိယကွာဟချက်မှာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်လာသော ကုန်ကျစရိတ် များက ကြီးမားလွန်းပြီး နိုင်ငံအများက ထိုဆိုးကျိုးများကို ရင်ဆိုင်ရာတွင် တတ်နိုင်သော ငွေ သို့မဟုတ် သုံးစွဲလိုသောငွေမှာ နည်းလွန်းနေခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာခြင်းမှ ကာကွယ်ရန် ဆင်းရဲသောနိုင်ငံများတွင် နေထိုင်သူများသည် ချမ်းသာသော နိုင်ငံများတွင် နေထိုင် ကြသူများကဲ့သို့ ငွေကြေးအင်အားနှင့်နည်းပညာ အင်အားတောင့်တင်းခြင်းမရှိကြပါ။ ၂၀၀၆ ခုနှစ် ကတည်းကပင် ထိုကွာဟချက်များဖြစ်ပေါ်နေသည်ကို ကိုင်တွယ်ရန် ကုလသမဂ္ဂတွင် တိုးမြှင့်

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဒုက္ခသည်

လူတစ်ဦးသည် ၎င်းနေထိုင်ရာအရပ်တွင် ဖြစ်ပေါ် နေသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အပြောင်းအလဲများကြောင့် ထိုအရပ်တွင် မနေနိုင်တော့ဘဲ မဖြစ်မနေ စွန့်ခွာရသောအခါ ၎င်းအား သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဒုက္ခသည်ဟုခေါ်သည်။ လက်ရှိတွင် ထိုကဲ့သို့သော ဒုက္ခသည်များအတွက် တရားဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုခြင်းမရှိသလို အကာအကွယ်ပေးခြင်းလည်း မရှိပေ။

လှုပ်ရှားခဲ့ကြရာ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခု ထုတ်ပြန်နိုင်ခဲ့ပြီး မကြာသေးခင်နှစ်များတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိနှင့် ကုလသမဂ္ဂသဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အစီအစဉ်ထံမှလည်း အစီရင်ခံစာများလည်း ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ထင်ရှားစွာ မမြင်သာခဲ့သေးသောကြောင့် မူလက ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ ကွန်ဗင်းရှင်း (၁၉၉၂)ကို တင်သွင်းခဲ့စဉ်က လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ရေးသားခဲ့ခြင်း လုံးဝ မရှိခဲ့ပါ။ မကြာသေးခင်ကမူ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ ကွန်ဗင်းရှင်းဝင်နိုင်ငံများက လူ့အခွင့်အရေးနယ်ပယ်တွင် ထိခိုက်မှုများကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားလာလျက် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို တုံ့ပြန်ရန်ဆိုင်ရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးကိုပါ လေးစားကြရန် သဘောတူလာခဲ့ကြသည်။

ထို့ပြင် IPCC နှင့် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR)ကလည်း ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို တုံ့ပြန်ရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့် အခြေပြုနည်းလမ်းများကို ရှာဖွေလာခဲ့သည် (အသေးစိတ်ကို အခန်း ၁၂ ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့်ပတ်သက်သော အခန်းတွင်ရှုပါ)။ OHCHR အနေဖြင့်မူ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှု ရှုထောင့်နှင့် ဆက်စပ်စဉ်းစားသည်။

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်လာသောဆိုးကျိုးများကို ပင်ကိုပင် မိမိတို့ နေထိုင်ရာ ဒေသ၏ ပထဝီအနေအထားကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ဆင်းရဲသောကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အသက်အရွယ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ မသန်စွမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ တစ်ခုခုအတွင်း ပါဝင်နေသောကြောင့်ဖြစ်စေ အတိဒုက္ခများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသူများ၊ ရပ်ရွာလူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအပေါ် ပိုပိုသာသာပင် ကျရောက်လေ့ရှိသည်။ ထိုသူများသည် သမိုင်းနှင့်ချီ၍ကြည့်လျှင် ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဖန်လုံအိမ်အာနိသင်ဓာတ်ငွေ့ကို အနည်းဆုံး ထုတ်လွှတ်သူများလည်း ဖြစ်နေကြလေ့ရှိသည်။

လူ့အခွင့်အရေးအထူးပြုရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် နိုင်ငံတော်သည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို ကိုင်တွယ်သည့်အခါတွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်မိခြင်းမရှိအောင် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ အချို့သော ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို လျော့ပါးလာအောင်လုပ်ရန် အစီအစဉ်များတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအချက်များကို အပြည့်အဝထည့်သွင်း စဉ်းစားခြင်းမရှိဟုလည်း ထောက်ပြထားကြပါသည်။ ဥပမာ - ကျောက်မီးသွေးသုံးဓာတ်အားပေး စက်ရုံများပိတ်ပစ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ယာဉ်အသွားအလာလျော့ကျအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း အစရှိသည်တို့မှာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာခြင်းကို တုံ့ပြန်ရန် အစီအစဉ်များဖြစ်သည်မှာ မှန်ပါသည်။ သို့သော် ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပြည်သူလူထု၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များနှင့် အခြားလူ့အခွင့်အရေးများ ထိခိုက်နိုင်ခြေကို အသေအချာ ဆန်းစစ်ရပါမည်။ လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့်အခြေပြု ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာအစီအစဉ်များတွင် ထိုကိစ္စများအတွက် အဖြေရှိရပါမည်။

ယခုအခါ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများသည် UNFCCC နှင့် ၂၀၃၀ ရှေ့ရည်ဖွံ့ဖြိုးရေး

အာဂျန်ဒါ အစရှိသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများတွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သော အချက်အလက်များကို ထည့်သွင်းရန် ပြင်ဆင်နေကြပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် UNFCCC စာချုပ်ဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၁၈ နိုင်ငံတို့က ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို တုံ့ပြန်သော လုပ်ငန်းများတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များကို လိုက်နာရန် ကြေညာခဲ့သည်။ ထိုလိုက်နာမှုကို ပြုလွှာမှာ လိုက်နာလိုသောနိုင်ငံတို့၏ စိတ်အား ထက်သန်မှုအလျောက် ဆောင်ရွက်ကြရန်ဖြစ်သည်။ ထိုကတိပြုလွှာအရ -

“လူသားတို့နှင့်ကမ္ဘာကြီး၏ အကျိုးအတွက် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို အံ့တုနိုင်ရန် အစွမ်းအစများကို မြှင့်တင်ကြရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် နိုင်ငံအသီးသီးက လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူများကြား အသိပညာနှင့် လုပ်နည်းကိုင်နည်းကောင်းများကို အချင်းချင်းဖလှယ်ကြရန် ဆောင်ရွက်ပါမည်”

၂၀၃၀ ရေရည်ဖွံ့ဖြိုးရေးအာဂျန်ဒါတွင် ရည်ရွယ်ချက် နှစ်ခုရှိသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ နိုင်ငံတော်ရော နိုင်ငံတော်ဟုမဆိုနိုင်သော လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အဖွဲ့အစည်းများက လူ့အခွင့်အရေးကို ထိခိုက်လျက်ရှိသော ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် တာဝန်ခံဆောင်ရွက်ကြရန် ဖြစ်ပြီး ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေးကို အခြေခံ မူဘောင်အဖြစ် စဉ်းစားကာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို တုံ့ပြန်ကြရန်ဖြစ်သည်။

ထိုဖြစ်စဉ်များမှာ အစကောင်းခဲ့သည့်တိုင်အောင် နိုင်ငံများအနေဖြင့် ထားရှိခဲ့သော ကတိကဝတ်နှင့်ကြေညာချက်များကို တရားဥပဒေဘောင်အတွင်းသွတ်သွင်းကာ လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရန်ကိစ္စမှာမူ မလွယ်ကူလှပါ။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ၊ ပဲရစ်မြို့တွင် ကျင်းပသော ၂၁ ကြိမ်မြောက် UNFCCC အစည်းအဝေး (COP 21) ကျင်းပစဉ်ကမူ လူ့အခွင့်အရေးကို မည်သို့ထည့်သွင်းစဉ်းစားကြမည် ဆိုသည့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အငြင်းပွားမှုများစွာ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် (COP 21) ၏သဘောတူညီချက် ထွက်ပေါ်လာသောအခါ အဖွင့်တွင် ဤသို့ ရေးသားထားခဲ့သည်။

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းမှာ လူသားအားလုံးနှင့်သက်ဆိုင်သော အရေးကိစ္စဖြစ်ရာ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို တုံ့ပြန်ကြရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ လိုက်နာရမည့်အချက်များ၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်စွာနေထိုင်နိုင်သည့် လူ့အခွင့်အရေးများ၊ ဌာနတိုင်းရင်းသားများ၊ ဒေသခံများ၊ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများ၊ ကလေးများ၊ မသန်စွမ်းသူများ၊ အားနည်းချို့တဲ့နေသူများ အစရှိသည်တို့၏ အခွင့်အရေးများကို လေးစားမြှင့်တင်ကာ ကာကွယ်ပေးကြရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် ကြံဆောင်နိုင်သည့် လူ့အခွင့်အရေး၊ ကျားမ တန်းတူညီမျှရေး၊ အမျိုးသမီးများအားကို ကိုယ်စွမ်းညွှန်စွမ်းဖွံ့ဖြိုးလာ စေရေးနှင့် မျိုးဆက်တစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြား သာသည် နာသည်မရှိ တန်းတူခံစားခွင့်ရှိရေးအစရှိသည်တို့ကိုလည်း ဆောင်ရွက်ကြရမည်ဖြစ်သည်။

ပဲရစ်သဘောတူညီချက်တွင် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စများကို ထည့်သွင်းဆွေးနွေးလာပြီဖြစ်သောကြောင့် အောင်မြင်မှုဟု ယူဆထားကြသော်လည်း အချို့ကမူ ထည့်သွင်းထားသောနေရာမှာ စာချုပ်၏အဖွင့်မိတ်ဆက်အပိုင်းတွင် ဖြစ်သောကြောင့် အထက်ပါအချက်များ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို မေးခွန်းထုတ်ကြပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားလိုက်နာရေး၊ လူ့အခွင့်အရေး ပြန့်ပွားစေရေး တို့ကိုသာ ဖော်ပြထားပြီး လူ့အခွင့်အရေးအား အကာအကွယ်ပေးရေးကို ချန်လှပ်ထားခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းက လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

သင်၏နိုင်ငံတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း ဖြစ်စဉ်ကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် ထိခိုက်မှုများမည်သည့် ပုံစံဖြင့် ဖြစ်ပွားကြသနည်း။

၁။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်လာသော အကျိုးဆက်များကို အောက်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

- ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်မြင့်တက်ခြင်း
- မုန်တိုင်းများနှင့် တိုင်းဖွန်းများ ပိုမိုများပြားလာခြင်း
- မိုးခေါင်ရေရှားမှုများ ပိုမိုဖြစ်ပွားလာခြင်း
- လယ်ယာကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများတွင် အပြောင်းအလဲများကြုံတွေ့လာခြင်း
- ငှက်ဖျားအစရှိသည့်ရောဂါများမကြုံဖူးသော နေရာသစ်များတွင်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း
- အပူချိန်ပိုများလာခြင်းနှင့် အပူလှိုင်းများဖြတ်ခြင်း

၂။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကိုလျှော့ချနိုင်ရန်မည်သည်တို့ကိုဆောင်ရွက်နိုင်သနည်း။ ဖန်လုံအိမ်အာနိသင်ဓာတ်ငွေ့များ ထုတ်လွှတ်မှုများကို လျှော့ချရန် လိုအပ်သည့် အပြောင်းအလဲများကို စဉ်းစားပါ။ အောက်ပါအချက်များ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

- လူတစ်ဦးချင်းစီက အမူအကျင့်များကို မည်သို့ပြောင်းလဲနိုင်သနည်း။
- မိသားစုအလိုက် ပြုမူနေထိုင်ပုံများ မည်သို့ပြောင်းလဲနိုင်သနည်း။
- လူမှုအသိုက်အမြုံ၊ ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာများက မည်သို့ပြောင်းလဲနိုင်ပါသနည်း။
- မြို့တော်ကြီးများအနေဖြင့် မည်သို့ပြောင်းလဲနိုင်ပါသနည်း။
- နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် မည်သို့ပြောင်းလဲနိုင်ပါသနည်း။

၁၄.၆ နိဂုံး

ယခုအခန်းတွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့ အပြန်အလှန်ဆက်စပ်ကြပုံများကို ဆွေးနွေးခဲ့ပါသည်။ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်မှာ လူ့အခွင့်အရေး၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်သာဖြစ်သော်လည်း လူသားတို့အနေဖြင့် သန့်ရှင်းသော ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်အားလူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုလာရန် မှာမူ လုပ်ဆောင်စရာ များစွာကျန်ရှိနေပေသေးသည်။ ယခုအခါ နိုင်ငံပေါင်းများစွာသည် သန့်ရှင်းသော ပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ခွင့်ကို လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် လက်ခံထားကြသော်လည်း နိုင်ငံတကာအဆင့်တွင် ဥပဒေပြုကာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံကျင့်သုံးခြင်းကမူ အလွမ်းဝေးနေပါသေးသည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်ပတ်သက်သော အရေးအရာများကို ထိရောက်စွာ ဖြေရှင်းကြပါမည်ဆိုပါမူ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို စံပေတံတစ်ချောင်းအဖြစ်သုံးကာ ပြည်သူတို့၏ သန့်ရှင်းသောပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်ကို စောင့်ကြည့်ကာကွယ်ကြရန် မျှော်လင့်ရပေသည်။ ပြည်သူတို့အနေဖြင့် သန့်ရှင်းသောသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ခွင့်အား လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားခြင်းများလည်း ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ကျင့်သုံးလာမည်ဟု မျှော်လင့်ရပါသည်။

က။ အနှစ်ချုပ်နှင့်အဓိကအချက်များ

မိတ်ဆက်

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပြဿနာများအပေါ် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမှာ ၁၈၀၀ ကျော် ကာလနှောင်းပိုင်း တွင်စတင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၆၀ နှင့် ၁၉၇၀ ကျော်နှစ်များသို့ ရောက်သည့်အခါမှာ တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးကို စိတ်ဝင်စားလာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အရွယ်အစားကြီးမားပြီး လူသိများသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဘေးဆိုးများကြောင့် လူသားတို့သည်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်ယွင်းမှု၏ အကျိုးဆက်များကို သတိမမီလာကြသည်။ မကြာမီပင် လူ့အခွင့်အရေးကိုလည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးနှင့် ဆက်စပ်ကာ စဉ်းစားလာခဲ့ကြသည်။ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့၏ အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေကြပုံတွင် - သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်သည်လည်း လူ့အခွင့်အရေးပင်ဖြစ်ပြီး သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးနှင့်လူသားတို့၏ သာယာဝပြောရေးကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမှာလည်း လူ့အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအပေါ်တွင်မှီတည်နေသည်။ အရှေ့တောင်အာရှသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ညစ်ညမ်းမှုမှကာကွယ်ပေးရေး အစရှိသည့် လှုပ်ရှားမှုများ အစဉ်အလာရှိခဲ့ရာဒေသဖြစ်သည်။ ညစ်ညမ်းမှုသည် ယခုအခါ နယ်စပ် ဖြတ်ကျော်ပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ်သို့ရောက်ရှိလာပြီး အင်ဒိုနီးရှားမှာရှိသောမီးသည် အခြားအိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသို့ပင် ပျံ့နှံ့သွားသည်။ ထိုနယ်စပ်ဖြတ်ကျော်မီးခိုးမြူပြဿနာကြောင့် ဒေသတွင်းနိုင်ငံများအတွင်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုခဲ့ကြရသည်။ ဤဒေသတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးလှုပ်ရှားသူများမှာ အန္တရာယ်များလှပြီး လက်နက်ဖြင့် တိုက်ခိုက်ခံရခြင်း၊ သတ်ဖြတ်ခံရခြင်းများ ဖြစ်ပွားခဲ့ဖူးသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အရေးကို ဆွေးနွေးကြရာတွင် ၁၉၆၀ ကျော်နှင့် ၁၉၇၀ ကျော် နှစ်များတိုင်အောင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် မည်သို့အမြတ်ထုတ်မည် ဆိုသည့်ကိစ္စက ပိုမို တွင်ကျယ်ခဲ့သည်။ ဥပမာ - အမျိုးသားဥယျာဉ်များ တည်ဆောက်ခြင်း ဥပဒေများ၊ မြစ်ရေ ထုတ်ယူသုံးစွဲမှုဆိုင်ရာဥပဒေများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ကာလများ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ၁၉၇၀ အကျော်တွင်မူ ရေထုညစ်ညမ်းမှုကို ထိန်းချုပ်သောဥပဒေများ၊ အန္တရာယ်များသော ဓာတုပစ္စည်း များကို ထိန်းကွပ်သည့်ဥပဒေများ၊ မျိုးတုန်းမည့်အန္တရာယ်နှင့် ရင်ဆိုင်နေရသော သတ္တဝါများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် ဥပဒေများထွက်ပေါ်လာကြသည်။ သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် တွင် နေထိုင်နိုင်ခြင်းမှာ လူ့အခွင့်အရေး တစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်းကို စတင်ပြောဆိုခြင်းကိုမူ စတော့ဟုမ်း သဘောတူညီချက် (၁၉၇၂) မှ စတင်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ စတင်ခဲ့သော သန့်ရှင်း သော ပတ်ဝန်းကျင်တွင်နေထိုင်နိုင်ခြင်းမှာ လူ့အခွင့်အရေးဟူသော အဆိုမှာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ထောက်ခံမှုများမရရှိခဲ့ဘဲ လက်တွေ့တွင် အကောင်အထည်ဖော်ရန်ခက်ခဲပြီး ကြီးမားကျယ်ပြန့်လွန်း သည်ဟု ယူဆသူများရှိခဲ့၏။

မွေးရာပါ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အနေဖြင့် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်ရှိခြင်း

သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ရန် လူ့အခွင့်အရေးဟု ဆိုရာတွင် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု သီးခြားစီဖြစ်သော်လည်း ဆက်စပ်နေကြသည့် ရည်ရွယ်ချက်နှစ်ခု ပါရှိသည်။ ပထမရည်ရွယ်ချက်မှာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးကို အကာအကွယ်ပေးရန် လူသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် ကာကွယ်ပေးရမည် (ဥပဒေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားရမည်)။ ထို့ပြင် ထိုအကာအကွယ်ပေးခြင်းကို ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် အစီအမံ များရှိရမည်။ လူသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးကို ခံစားနိုင်ခြင်းကို နိုင်ငံတကာဥပဒေများစွာနှင့် ပြည်တွင်းဥပဒေများတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ဥပမာ - ICCPR, ICESCR တို့မှာ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေများဖြစ်ကြပြီး ဒေသတွင်းအဆင့်တွင်မူ အာဆီယံလူ့အခွင့် အရေးကြေညာစာတမ်းဟူ၍ ရှိသည်။ နိုင်ငံသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးတစ်ရပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ထားပေးခြင်းကိုမူ အရှေ့တောင်အာရှရှိ အချို့နိုင်ငံများတွင် တွေ့ရှိရသည်။ ဖိလစ်ပိုင်၊ မလေးရှားနှင့်ထိုင်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်း ကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်ကို နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ လူ့အခွင့်အရေးတစ်ရပ်အနေဖြင့် သန့်ရှင်းသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်နိုင်ခွင့်ရှိခြင်း

ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ ရပိုင်ခွင့်ရှိသော လူ့အခွင့်အရေးများတွင် သဘာဝပတ်ဝန်း ကျင်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ ရပိုင်ခွင့်၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အဆုံးအဖြတ်များ ချမှတ်ရာတွင် ပြည်သူများပါဝင်ပိုင်ခွင့်နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှု များဖြစ်လာခဲ့သည်ရှိသော် တိုင်ကြားဖြေရှင်းနိုင်သည့်တရားရုံးနှင့် တရားရေးအစီအမံများရှိခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ လူတို့သည် သတင်းအချက်အလက်ကို သိရှိရန်လိုအပ်သည်။ သတင်းအချက်အလက်

ရှိမှသာ မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ်ကျရောက်လာမည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများအတွက် ပြင်ဆင်နိုင်မည်။ သတင်းအချက်အလက်ပေးနိုင်ရန်အလို့ငှာ သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိပိုင်ခွင့် ဥပဒေကို ထုတ်ပြန်ခြင်းများဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်များ ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ မြို့ပြစီမံကိန်းများချမှတ်ရာတွင်လည်းကောင်း ပြည်သူများ ပါဝင်နိုင်ခွင့်ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ပြည်သူအများ ပါဝင်ခြင်းအားဖြင့် နောက်ဆုံးထွက်ပေါ်လာသော အဆုံးအဖြတ်များတွင် ပြည်သူအသံများကို ကိုယ်စားပြုလာနိုင်မည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အကျိုးသက်ရောက်မှုဆန်းစစ်ချက် အစီရင်ခံစာတွင် ပြည်သူတို့၏ အမြင်များနှင့် ထိုအမြင်အပေါ် အစီရင်ခံစာရေးသားသူတို့က တုံ့ပြန်ထားပုံများကို ထည့်သွင်းကြရမည်။ အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်နည်းလမ်းများရှာဖွေရရှိပိုင်ခွင့် သို့မဟုတ် လျော်ကြေးရပိုင်ခွင့်နှင့် တရားရုံးတွင် အဆုံးအဖြတ်ခံယူပိုင်ခွင့်တို့မှာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်က ပေးအပ်နိုင်သော လူ့အခွင့်အရေးများ ဖြစ်ကြသည်။ သို့သော် တရားရုံးတွင် အဆုံးအဖြတ်ခံယူပိုင်ခွင့်ကို ပေးအပ်ထားသော်လည်း တရားရုံးသို့ လာရောက်တိုင်ကြားနိုင်သူမှာ မည်သူမည်ဝါသာဖြစ်ရမည်ဟူသော ကန့်သတ်ချက်များရှိနေပါက ထိုအခွင့်အရေးကို အပြည့်အဝရရှိရန် မဖြစ်နိုင်သည့်အခြေအနေများ ဖြစ်လာနိုင်သည်။

ဘေးကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိက ဖော်ထုတ်ခဲ့သော မော်ဒယ်တစ်ခုတွင် နိုင်ငံအသီးသီးက ဘေးကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်အား နိုင်ငံသားတို့ကို ပေးအပ်နိုင်ရန် ထမ်းဆောင်ရမည့်တာဝန်များ ပါဝင်သည်။ ထိုတာဝန် ဝတ္တရားများတွင် နိုင်ငံသား တစ်ဦးစီကို သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဘေးဆိုးများမှ ကင်းလွတ်အောင်ကာကွယ်ပေးရန်၊ အသိပညာ ပေးရန်၊ ဥပဒေအရလုပ်ထုံးလုပ်နည်းအတိုင်း မိမိပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်ရာတွင် ပါဝင်ပိုင်ခွင့် ရှိရန်နှင့် တရားရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို လက်လှမ်းမီရန်၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ ကြောင့်ဖြစ်လာသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများမှ ကာကွယ်ပေးရန်၊ အမျိုးသမီး၊ ကလေး၊ သူဆင်းရဲနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများအစရှိသည့် အားနည်းသော အုပ်စုများအပေါ် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အပျက်အစီးဘေးများ မတန်တဆ ကျရောက်နေမှုကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် တို့ပါဝင်သည်။

ဌာနေတိုင်းရင်းသားအုပ်စုများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ပျက်စီးစေသော စီမံကိန်းကြီးများဖြစ်ကြသည့် ရေကာတာ ကြီးများ၊ သစ်တောပြုန်းတီးခြင်းများ၊ သတ္တုတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ အစရှိသည်တို့ကြောင့် ဌာနေ တိုင်းရင်းသားများ၏ ပတ်ဝန်းကျင် ယိုယွင်းလာကာ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများလည်း ဖြစ်ပေါ် လာရသည်။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ မြေပိုင်ဆိုင်မှုမှာ ဓလေ့ထုံးတမ်း အစဉ်အလာအရ ပိုင်ဆိုင်မှု ဖြစ်ပြီး စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းကြီးများနှင့် အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းစေခြင်းများကို တည်ဆဲဥပဒေများ သုံး၍ ဆောင်ရွက်လာကြလျှင် ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့မှာ အင်အားနည်းသူများဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းတို့ကိုကာကွယ်ရန် အထူးအစီအမံများဖော်ထုတ်လာကြရသည်။ UNDRIP စာချုပ်မှာ ဌာနေ

တိုင်းရင်းသားတို့ကို အတင်းအဓမ္မမောင်းထုတ်ခြင်း၊ ပြန်လည်နေရာချထားခြင်းများ မပြုလုပ်ရန် တားမြစ်ထားသည်။ ငှာနေတိုင်းရင်းသားတို့၏ နယ်မြေများမှမြေကို ငှာနေတိုင်းရင်းသားတို့က လွတ်လပ်စွာဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း၊ ကြိုတင်အကြောင်းကြားထားခြင်း၊ အခြေအနေကို ကောင်းစွာ သဘောပေါက်ပြီးမှ ခေါင်းညိတ်ခြင်းတို့မရှိဘဲ မရယူသင့်ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေး

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် မြင့်တက်ခြင်းကဲ့သို့ ရေရှည် အကျိုးဆက်များနှင့် မိုးလေဝသဖောက်ပြန်ခြင်းကဲ့သို့ လက်ငင်းအကျိုးဆက်များ ဖြစ်ပေါ်လာရ သည်။ မိုးခေါင်ရေရှားဖြစ်ခြင်း၊ ရေကြီးခြင်းနှင့် မုန်တိုင်းများဖြစ်ခြင်းတို့ ကြုံတွေ့ရသောအခါ အစားအသောက်ဈေးနှုန်းများနှင့် စားရေရိက္ခာထွက်ရှိမှုများ ထိခိုက်လာလေ့ရှိပြီး သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဒုက္ခသည်များ သန်းနှင့်ချီ၍ ပေါ်ပေါက်လာတတ်သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲ ခြင်း၏ ဆိုးကျိုးများမှာ နွမ်းပါးချည့်နဲ့သော လူ့အသိုက်အမြိုများကို ပို၍ပင်အထိအခိုက်များစေသည်။ အကယ်၍ နိုင်ငံများအနေဖြင့် ဖန်လုံအိမ်အာနိသင်ဓာတ်ငွေ့လျှော့ချရေးတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက် နိုင်မှသာ အဆိုးဆုံးသောအခြေအနေများကို ကျော်လွှားနိုင်ကြမည်ဖြစ်သော်လည်း ယခုအချိန်အထိ ထိရောက်သော ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများမဖြစ်လာသေးပါ။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုများကို လျှော့ချနိုင်ရန် အစီအစဉ်များစွာရှိရာ ထိုအစီအစဉ်များအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေး နယ်ပယ်ကို အပြည့်အဝ ထည့်သွင်းသုံးသပ်ခြင်းမရှိခဲ့ကြပါ။ မကြာသေးခင်က ထွက်ပေါ်လာခဲ့သော ရာသီဥတု ပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာစာချုပ်များတွင်မူ လူ့အခွင့်အရေးကို စတင်ဖော်ပြလာကြသော် လည်း နိုင်ငံအစိုးရများအနေဖြင့် မည်သည့်တာဝန်နှင့်ဝတ္တရားများ ထမ်းဆောင်ရမည်ကို အသေး စိတ်ဖော်ပြထားခြင်း မရှိသေးပါ။

ခ။ စာမေးပွဲ သို့မဟုတ် အက်ဆေးမေးခွန်းများ

- သင်၏ နိုင်ငံတွင် မည်သည့်ကာလကစ၍ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း လုပ်ငန်းများကို လူ့အများ စိတ်ဝင်စားလာခဲ့ကြသနည်း။
- လူ့အခွင့်အရေးကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းက သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေး အပေါ် မည်သို့အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသနည်း။
- ဘေးကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သော၊ ရေရှည်ခံသော သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ဖြစ်လာစေရန် လူ့အခွင့်အရေး၏အရေးပါပုံ ကဏ္ဍအသီးသီးကို ဖော်ပြပါ။ ထိုလူ့အခွင့်အရေး၏ကဏ္ဍများကို မည်သို့ဆန်းစစ် တိုင်းတာနိုင်မည်နည်း။
- ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဒုက္ခသည် များနှင့် များပြားလာသော ကပ်ဘေးများကို ရင်ဆိုင်ရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးကို အခြေခံသော မူဖြင့် မည်သို့ဆောင်ရွက်နိုင်မည်နည်း။

- သန့်ရှင်းသောသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင်နေထိုင်ပိုင်ခွင့်မှာ လူသားတို့၏ မွေးရာပါအခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသော်ငြား လက်တွေ့တွင် ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအားဖြင့် ထိုအခွင့်အရေးများအား အကာအကွယ်ပေးခြင်းမရှိသော ဖြစ်ရပ်များ အဘယ်ကြောင့်ဖြစ်ရသနည်း။
- သင်၏နိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အုပ်စုတစ်ခု၏ ဆန္ဒပြပွဲကို သုံးသပ်ပါ။ ထိုဆန္ဒပြပွဲမှာ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းတစ်ခုခုကိုသော်လည်းကောင်း ရေကာတာဆောက်လုပ်ခြင်းကိုလည်းကောင်း ဆန့်ကျင်ခြင်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဆန္ဒပြသူတို့က မည်သို့ပြောဆိုကြသနည်း။ အစိုးရက ၎င်းတို့အား မည်သို့တုံ့ပြန်သနည်း။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှုများအား ဖွံ့ဖြိုးရေးဖြစ်စဉ်မှ ရလဒ်များနှင့်ယှဉ်သော် အကျိုးအမြတ်မှာ မည်သို့ရှိမည်နည်း။
- သင်၏နိုင်ငံတွင် တွေ့ရသော ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဖြစ်စဉ်၏ အကျိုးသက်ရောက်ပုံကို ဖော်ပြပါ။ ထိုဖြစ်စဉ်ကို ရင်ဆိုင်ရန် ပြင်ဆင်ထားခြင်းများရှိပါသလား။
- သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အပျက်အစီးများဖြစ်လာသောကြောင့် လူတစ်စုက မကျေနပ်သည့်အခါ တရားရုံးသို့ တိုင်ကြားနိုင်ရန်အတွက် သင်၏နိုင်ငံတွင် မည်ကဲ့သို့သော အတားအဆီးများ ရှိပါသနည်း။
- ကျောင်းသားများနှင့် တက္ကသိုလ်ပရိဝုဏ်အတွင်းမှ ပလပ်စတစ်နှင့် စက္ကူ အလွန်အကျွံ သုံးစွဲခြင်း အစရှိသည့် အမှိုက်ပြဿနာနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ အဆက်အစပ် ရှိပါသလား။

ဂ။ ထပ်မံလေ့လာဖတ်ရှုရန်များ

Authors on human rights and the environment include:

- James Crawford,
- Robert Hitchcock,
- Ann Marie Clark,
- David Boyd
- John Knox
- Jennifer Clapp
- Rachel Carson,

Organizations which have programs and research on human rights and the environment include:

- The Special Rapporteur on human rights and the environment
- United Nations Environment Program (UNEP)
- Stockholm Environment Institute (SEI)
- Greenpeace

- Centre for International Environmental Law (CIEL)
- Centre for International Sustainable Development Law at Yale University
- World Bank reports on development and climate change

Additional resources on human rights and climate change include:

- At the UN there are various programs found at the OHCHR, Human Rights Council, and UNEP.
- Working Group on human rights and climate change has its own website at climatechange.org.
- Reports are available from the UNFCCC, which has a climate change newsroom and a facebook page, and COP 21, which has its own website.

Resources on indigenous groups and human rights include:

- James Ananya
- Paul Keal
- UNEP has a program on Indigenous rights
- OHCHR has a report on Climate change and indigenous peoples
- UNESCO has research on indigenous rights, and some on the environment and indigenous groups
- ILO, through its Resolution 169, covers indigenous rights.
- Asian Indigenous People's Pact (AIPP) has an environment program.
- In Thailand there is: Indigenous Peoples' Foundation for Education and Environment (IPF), Inter Mountain Peoples Education and Culture in Thailand Association (IMPECT)
- In Indonesia there is: Alliance of Indigenous Peoples of the Archipelago (AMAN)
- Other indigenous groups include Forest Peoples Program, Assembly of First Nations, and Survival International.